

A JE TU ZAS? / LOOK WHAT IS BACK

Slovenský štát v súčasnom umení /
The Slovak State in Contemporary Art

ZAS

Kunsthalle
Bratislava

4. 11. 2016 – 26. 2. 2017

Alexandra Anušev Borsíková
Dalibor Bača
Juraj Bartusz
Anton Čierny
Jozef Jankovič
Peter Kalmus
Kassaboys
Noro Knap
Daniela Krajčová
Jaroslav Kyša
Radko Mačuha
Svätopluk Mikyta
Jarmila Mitříková
a Dávid Demjanovič
Ilona Németh
Martin Piaček
Rastislav Podoba
Nóra Ružičková
Rudolf Sikora
Anabela Sládek
Ľubo Stacho
Martin Šútovec
Milan Vagač
Jaro Varga

Na obálke: Martin Piaček: Z cyklu *Najväčšie trapasy slovenskej histórie* (od 2007), inštalácia, majetok autora

On the cover: Martin Piaček: From the cycle *The Greatest Embarrassments of Slovak History* (from 2007), installation, courtesy of the artist

A JE TU ZAS? / LOOK WHAT IS BACK

Slovenský štát v súčasnom umení /
The Slovak State in Contemporary Art

Kurátorky / Curators:

Katarína Bajcurová

Petra Hanáková

Bohunka Koklesová

Nina Vrbanová

4. 11. 2016 – 26. 2. 2017

KHB
Kunsthalle
Bratislava

„A JE TU ZAS?“ V KUNSTHALLE BRATISLAVA

V roku 2012 vydal v Nemecku Timur Vermes, spisovateľ nemecko-maďarského pôvodu, ktorého meno vzbudzuje nečakané asociácie (z maď. *vérmes* – temperamentný, prudký, prchký, výbušný), román *A je tu zas / Er ist wieder da*. Kniha sa stala bestsellerom určite aj preto, že nevážnym, ale o to subverzívnejším a presnejším spôsobom nastavila zrkadlo súčasnosti (a nám v nej) a zanechala nečakané mrazivé pocity. Ukázala, ako ľahko možno ľudí manipulovať. V románe sa v roku 2011 Adolf Hitler prebudí na futbalovom ihrisku a smrdiaci benzínom prejde bez akejkoľvek pretvárkovej súčasnosti trhovo-marketingovým prístupom k životu ako nôž maslom. Názov Vermesovej knihy sme si aj preto vypožičali na výstavu, keďže si komplikovaná a vlastne angažovaná téma práce s problematikou Slovenského štátu v súčasnom umení vyžaduje vysvetlenie. Názov nabáda k viacerým možným čítaniam a zároveň ju začleňuje do kultúrnej rodiny iných (dobrých) príkladov ako na vec. V našom kultúrnom kontexte je historicky sprofanované slovné spojenie *angažované umenie* vystriedané trendovejším *aktivistickým umením*. To však celkom nevystihuje tie umelecké stratégie, ktoré neaktivizujú, ale skôr aktualizujú a angažujú sa – rozširujúc „bitevné pole“ z iných pozícií atakujú zaužívané vnímanie problematiky, ktorou sa zaoberajú. To je privilegium, ktorého sa umeniu v spoločnosti dostáva a tento projekt sa mu nesprenverí.

Výstava v *Kunsthalle Bratislava* je tematicky jasne vymedzená a má aj svoju dramaturgickú logiku. Nadväzuje na minulé projekty, ktorých ambíciou bolo sprostredkovať aktuálne diskutované témy (*Strach z neznámeho*, 2016; *Fem(inist) Fatale*, 2015; obe výstavy pripravila Lenka Kukurová).

Potrebu pripraviť výstavu venovanú súčasnému umeniu, ktoré rôznymi spôsobmi pracuje s témami spojenými s realitou Slovenského štátu a jej vyžarovaním do súčasnosti, artikulovala kurátorka Petra Hanáková už v roku 2014. Vtedy padol návrh umiestniť ju do Pisztořyho paláca v Bratislave, kde bolo zhodou dejinných okolností – ktoré majú občas pozoruhodný zmysel pre iróniu – umiestnené koncom tridsiatich rokov *Nemecké vyslanectvo* a neskôr *Múzeum V. I. Lenina*, to by však navodzovalo dojem alternatívnej akcie v negalerijnom priestore. Teraz je výstava súčasťou programu štátom zriadenej inštitúcie – táto skutočnosť má v súčasnom verejnom priestore svoj význam a váhu. Nejde však o povinné naplnenie programového vyhlásenia vlády (aj keď Ministerstvo kultúry je rezortom, ktorý sa témou seriózne zaoberá), je to skôr prejav postoja umeleckej a intelektuálnej obce, ktorá tieto témy cíti a – ako výstava ukáže – mnohí umelci sa týmto a súvisiacim témam venujú konzekventne a dlhodobo. Zaradenie takejto výstavy do dramaturgie *Kunsthalle Bratislava* je tak určite niečím viac než len prejavom vôle

„LOOK WHAT IS BACK“ IN KUNSTHALLE BRATISLAVA

In 2012, in Germany, the writer of the German-Hungarian origin Timur Vermes, whose name evokes unexpected associations (from the Hungarian *vérmes* – temperament, fierce-tempered, excitable), published a novel *Look Who's Back / Er ist wieder da*. The book immediately became a bestseller also because it held up a mirror to the present day (and to us therein) in an unserious, but in an all the more subversive and accurate way, leaving behind an unexpected chill. It showed how easy it is to manipulate people. In the novel, Adolf Hitler wakes up at a football pitch in 2011 and stinking of petrol he passes and devoid of any pretence, he walks through the current free market and marketing approach to life like a knife through butter. Another reason why we have borrowed the title of the Vermes's book for the exhibition is because the complicated, and actually committed subject matter of the work on the Slovak state topic in contemporary art calls for clarification. The title of the book encourages several possible readings and at the same time includes it in the cultural family of different (good) examples of how to deal with the matter. In our cultural context the historically profaned phrase *committed art* has been replaced by the more trendy phrase *activist art*. It, nevertheless, does not fully represent those artistic strategies that do not activate, but rather up-date and become committed while expanding the „battle field“ from different positions, as well as attacking the

usual perception of the issue they address. This is the privilege that art enjoys in society and this project will not compromise it.

The exhibition staged at *Kunsthalle Bratislava* is thematically clearly defined and it also has its dramaturgy logic. It follows up on the idea of the previous projects pretending to mediate the then discussed topics (*Fear of the Unknown*, 2016; *Fem(inist) Fatale*, 2015; both of the exhibitions were prepared by Lenka Kukurová).

The need to set up an exhibition dedicated to contemporary art that uses different ways to deal with the topics connected with the reality of the Slovak State and its message emanating for the present day, was articulated by the curator Petra Hanáková already in 2014. At that time it was decided to stage it into the Pisztořy's Palace in Bratislava which, by way of historical coincidence which, from time to time, shows a remarkable sense of irony, was the residence of the *German Embassy at the end of 1930s and later the Museum of V. I. Lenin*; this would, however, induce the impression of an alternative event within a non-gallery space. Now the exhibition forms a part of the program of a state-established institution – a fact that in the current public environment has its significance and weight. Nevertheless, it does not mean any obligatory meeting of the government manifesto (in spite of the fact that the Ministry of Culture

k politickej téme. Ukazuje, že svet umenia – tá, vraj od sveta odtrhnutá slonovinová veža a najnovšie aj kaviareň – sa už roky témou aktívne zaoberá.

Dielo na výstave nevzniklo na objednávku (s výnimkou jednej adaptácie), všetky už boli vystavené alebo publikované a sú súčasťou aktuálneho umeleckého diania. Kurátorky ich vyberali s ohľadom na svoje preferencie a záujem, napr. Katarína Bajcurová (SNG) sa venuje skôr generácii klasikov a Bohunka Koklesová (VŠVU) skôr fotografiám a mediálnym dielam tak, aby výsledok predstavil to najlepšie, čo k téme zatiaľ vzniklo. Kurátorský kolektív uzatvára Petra Hanáková, kurátorka Zbierok moderného a súčasného umenia SNG a Nina Vrbanová, kurátorka *Kunsthalle Bratislava*. Výsledný výber sa zameril na také diela, ktoré popri politickom náboji a zvládnutí komplikovanej témy obstoja aj v kategóriách súčasnej reflexie audiovizuálneho umenia, nie sú iba „umením bojujúcim“. Kolekcia odráža aj aktuálne možnosti zúčastnených inštitúcií, hoci bolo až nečakané množstvo zaujímavých diel, ktoré sa na výstavu z priestorových dôvodov nedostali – aj preto, ako to už pri kurátorských výberoch k témam býva, budú isto niektoré diela iným kolegom či výtvarníkom vo výbere chýbať.

Výstava jasne ukazuje, že aj umelci si kladú podobné otázky ako väčšina občanov: čo s dedičstvom klérofašistického Slovenského

štátu? Máme ho študovať? Ignorovať či popierať? Snažiť sa ho pochopiť? Opovrhovať ním? Ospravedlňovať sa zaň? Umelci však jazykom umenia na mnohé odpovedajú a (nielen) vnímavému divákovi ponúkajú zážitok, ale aj materiál na premýšľanie.

AK

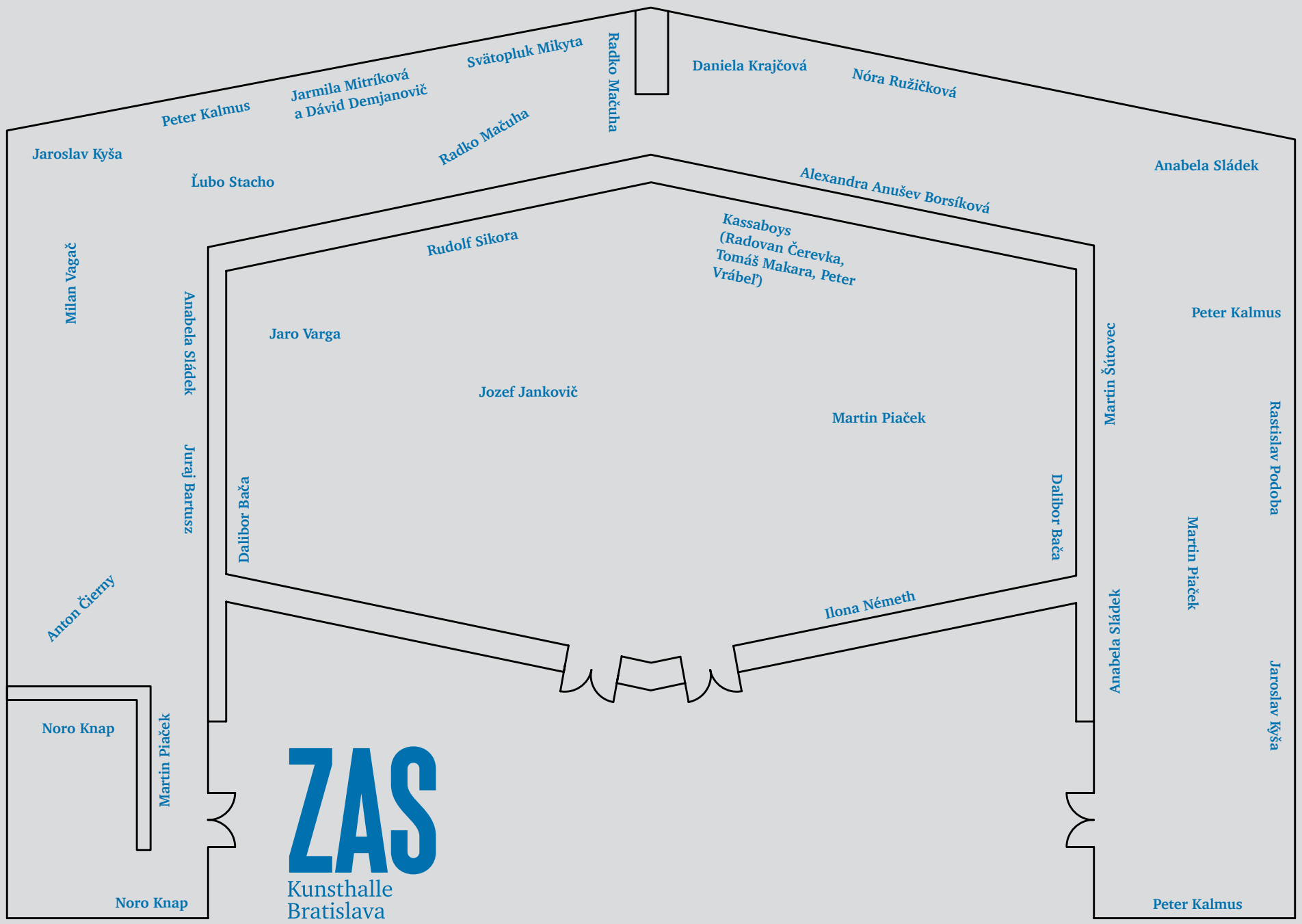
represents a sector that addresses the topic with apparent seriousness) it is rather an expression of the attitude of the artistic and intellectual circles who feel these topics and – as the exhibition will show – many artists pay these and other topics their consistent and longer-term attention. The listing of such an exhibition within the dramaturgy program of *Kunsthalle Bratislava* is therefore definitely a result of something beyond just some wish-list of a political material. It shows that the world of art – the allegedly ripped-off- world ivory tower and lately also a coffee bar – has actively been dealing with the topic for years.

The exposed art works were not created on order (with the exception of one adaptation), all of them had been exhibited before or published, and they form a part of the current artistic movement. The curators have selected them with regard to their preferences and interests, e.g. Katarína Bajcurová (SNG) focuses rather on the generation of classics and Bohunka Koklesová (VŠVU – Fine Arts College) pays her attention rather to photographs and media works in such a way that it results in the best that has been created with regard to the the subject. The curator of the Modern and Contemporary Art Collections of SNG Petra Hanáková as well as the *Kunsthalle Bratislava* curator Nina Vrbanová complete the curating team. The resultant selection has targeted works that, alongside the political charge and

the managed complicated issues, can stand up in terms of categories of current reflection of the audio-visual art, i.e. they are not just a „fighting art“. The collection also reflects the present-day possibilities of the involved institutions, in spite of the fact that due to the spatial limitations there is an unexpected number of interesting works that did not manage to make it to the exhibition. Therefore, as it happens in connection with curators' topic-based selection there will be works that other colleagues or artists will consider as missing there.

The exhibition clearly shows that also the artists themselves pose similar questions as do most of the citizens: what to do with the heritage of the clerical fascist Slovak State? Should we study it? Are we to ignore or defy it? Should we try to understand it? Or rather be contemptuous of it? Be apologetic? The artists, nevertheless, in the language of art respond to many of the questions and offer (not only) the perceptive viewer not just an experience, but also material for reflection.

AK

ZAS
Kunsthalle
Bratislava

UMELCI DO PLYNU!

JOZEF JANKOVIČ (*1937)

Jozef Jankovič je autorom dvoch „obrazoboreckých“ a dnes už ikonických diel venovaných Slovenskému národnému povstaniu: súsošia *Obete varujú!* (Pamätník SNP, Banská Bystrica, arch. spolupráca D. Kuzma, 1965 – 1969) a *Pomníka SNP* v Kováčovej (1968 – 1969), v ktorých tradičný obraz hrdinu nahradil obrazom obete, depatetizoval povstanie, pochopil ho všeludsky, pacifisticky a antropologicky. Obe diela sa významným spôsobom vpísali do dejín slovenského umenia. Jankovič bol a dodnes je sochár – figuralista zvláštneho razenia. Jeho kľúčovou témou bol a je človek, avšak vždy mu išlo o vyjadrenie odvrátenej, skrytej stránky jeho individuálnych i spoločenských dejín, ktoré sú v jeho chápaní dejinami manipulovaných bytosť. Súsošie *Konečné riešenie* vzniklo pôvodne pre výstavu Ľubora Káru *Priestor '93* v Piešťanoch: tvoria ho štyri drevené trámy premostujúce navršenu zeminu po okrajoch vykopaného rovu, ktoré sa na jednej strane metamorfujú do charakteristicky neosobne, „odutých“ ľudských končatín: kompozíciu v strede pretína hranol, hranica tvorená kúskami rozbitého tabuľového skla. Jankovič tu symbolickým jazykom, ale zároveň adresne a výtvarne sugestívne tematizuje problematiku holokaustu.

Jozef Jankovič is the author of two „iconoclastic“ and today already iconic works dedicated to the Slovak National Uprising: the sculpture *Victims admonish!* (Memorial SNP, Banská Bystrica, arch. D. Kuzma, 1965 – 1969) and SNP Monument in Kováčová (1968 – 1969) in which he replaced the traditional hero by the image of a victim, depathetized the Uprising, perceived it in a universal, pacifist and anthropologic way. Both the works make a significant mark in the history of the Slovak art. Jankovič is a special type of a sculptor – a figuralist. His key topic is the man, however, he always aims at expressing the far, hidden side of his individual as well as the social past; the past, which he understands as that of manipulated beings. The sculpture *Final Solution* was originally created for the exhibition of Ľubor Kára *Space 93* in Piešťany: it is composed of four wooden beams bridging over a dug-out grave and placed on the piled up soil along the grave's flanks. On one side the beams metamorphose into a specifically impersonally „swollen“ human limbs: in the middle of the composition there is an intersecting block, a stake formed from debris of broken glass. Jankovič thus thematizes the topic of holocaust in a symbolic language, nevertheless in a targeted and artistically suggestive way.

Konečné riešenie (1993)

inštalácia, drevo, kov, sklo, majetok autora

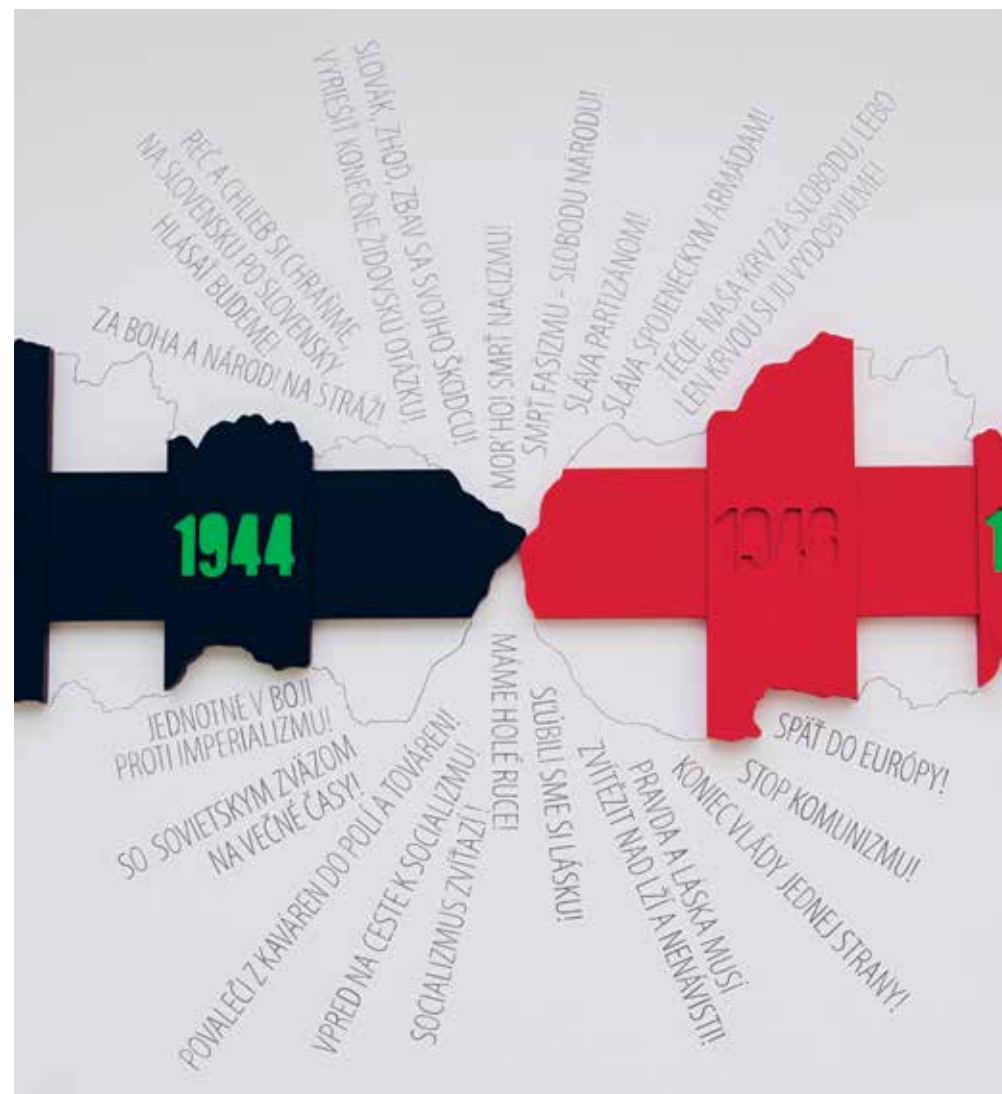
Final Solution (1993)

installation, wood, metal, glass, courtesy of the artist

RUDOLF SIKORA (*1946)

Motív slovenského dvojkríža využil Rudolf Sikora vo svojej tvorbe už skôr, keď reagoval na holokaust židovských občanov Slovenska (*Polčas rozpadu, venované 90 000 vyvezeným spoluobčanom*, 1994/2011). V diele pôvodne vytvorenom pre *Nepovinnú výstavu* venovanú 70. výročiu SNP (Kunsthalle, Košice, 2014) konfrontuje tri obdobia moderných slovenských (a tiež československých) dejín – dve totality: slovenskoštátovú a komunistickú s obdobím po Nežnej revolúcii roku 1989. Základom kompozície diela *Túžba po slobode má vždy rovnakú farbu* sú dva dotýkajúce sa, „ležiacie“ slovenské dvojkríže (v čiernej a červenej farbe) vpísané do hraníc opakujúcej sa mapy Slovenska. Z plochy nízkeho reliéfu svietia v zelenej farbe letopočty 1944 a 1989 ako základné „body odporu“ voči existujúcim zriadeniam. Svoj znakový „prehovor“ k dejinám dopĺňa autor lúčovite komponovanými dobovými heslami, v ktorých sa pôvodným slovníkom zhmotňujú (zvrátené i progresívne myslené) „hodnotové“ orientácie daných režimov. Sikora ani tu nezaprie povest' neúnavného bojovníka za slobodu a demokraciu (vo všetkých režimoch), ale hlavne tvorcu, ktorému neboli nikdy ľahostajné osudy civilizácie a spoločnosti.

Rudolf Sikora used the Slovak double cross in his works before, when reacting to the holocaust of the Jewish citizens of Slovakia (*Half-time of decay, dedicated to 90 000 deported fellow citizens*, 1994/2011). In the work, originally created for the *Non obligatory exhibition* dedicated to the 70th anniversary of the Slovak National Uprising (Kunsthalle, Košice 2014), he confronts three periods of the modern-time Slovak (but also Czechoslovak) history: two totalitarian rules, i.e. the Slovak State, and the communist rule along with the period following the Velvet Revolution of 1989. The composition of the work *Longing for freedom is always the same colour* is based on two touching recumbent Slovak double crosses (in the colours black and red) inscribed in the border lines of the map of Slovakia which reproduces itself in a mirroring way. There are the years 1944 and 1989 shining in green from the plane of the bas-relief, representing the fundamental „points of defiance“ against the existing regimes. The author complements his sign-language „discourse“ on the history with the beam-composed slogans of the period, which, using the original terminology, materialise the (perverse as well as progressively meant) „value“ orientations of the given rules. Not even here does Sikora disown his reputation of a tireless fighter for freedom and democracy (in all the regimes), but mainly as an artist who has never been indifferent to the fate of civilization and society.

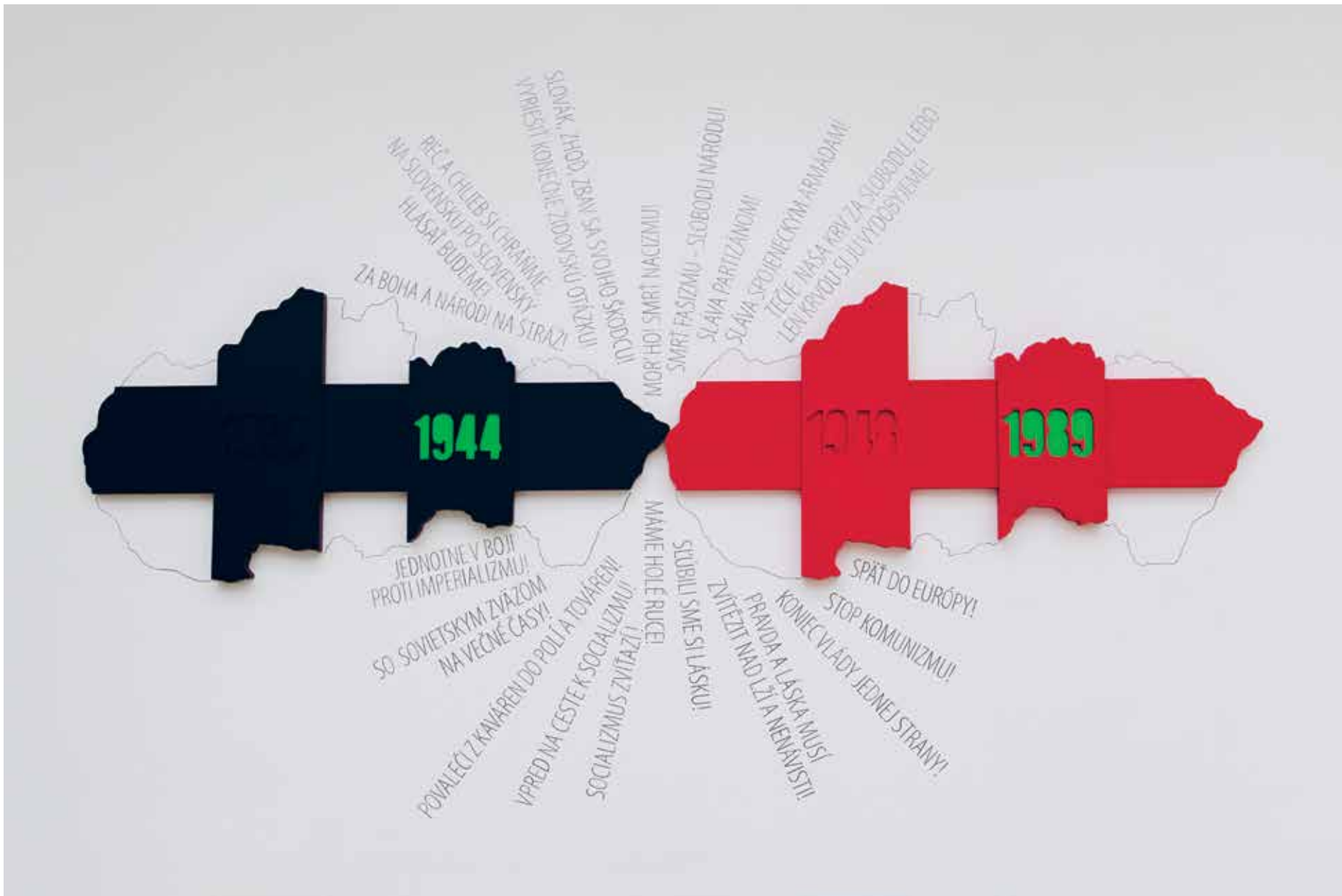
Túžba po slobode má vždy rovnakú farbu (2014)

detail nástenného objektu, kresba na stene, drevo, akryl, ceruza, majetok autora

Longing for Freedom Is Always the Same Colour (2014)

detail of wall object, drawing on wall, wood, acrylic, pencil, courtesy of the artist

Rudolf Sikora: Túžba po slobode má vždy rovnakú farbu (2014)

nástenný objekt, kresba na stene, drevo, akryl, ceruza, majetok autora

Rudolf Sikora: Longing for Freedom Is Always the Same Colour (2014)

wall object, drawing on wall, wood, acrylic, pencil, courtesy of the artist

KASSABOYS

(Radovan Čerevka *1980, Tomáš Makara *1982, Peter Vrábel' *1982)

Umelecká skupina Kassaboys (jeseň 2006) bola na výtvarnej scéne aktívna takmer desať rokov a jej účinkovanie v mnohom konvenovalo s drzým úderným názvom. Ako skupina, tak i jej jednotliví autori sa témami spojenými s totalitnými prejavmi a so slovenským neonacizmom opakovane venovali, napr. *Kunstuniformen* (2011), logo skupiny alebo video Radovana Čerevku *Black boy Chucho* zo série *Das Goldene Tor macht frei* (2007), v ktorom kombinoval rasistický podtext pesničky zo Zlatej brány s nájdenými neonacistickými graffiti. Nápis *Umelci do plynu!* bol prvýkrát prezentovaný ako súčasť videa *Z Kasse* (5:20 min., 2006), neskôr ako samostatný print. Site specific inštalácia bola vytvorená priamo pre výstavu *A je tu zas?* a je ďalším, tentoraz galerijným posunom a zhodnotením tohto silného motívu. Lakonický nadpis v nečakanej skratke vypovedá nielen o xenofóbnej spoločnosti, ktorá má pre inakosť stále rovnaké (konečné) riešenie, ale aj o vnímaní umelcov ako niečoho cudzorodého, nebezpečného a ohrozujúceho.

The art group Kassaboys (autumn 2006) had been active at the artistic scene for almost 10 years and its performance complied with its cheeky striking name. As a group, but also as individual authors they repeatedly addressed the topics connected with totalitarian manifestations and Slovak nationalism, e.g. *Kunstuniformen* (2011), the logo of the group or the video of Radovan Čerevka *Black boy Chucho* from the series *Das Goldene Tor macht frei* (2007), in which the racist text implications of one of the songs from *Zlatá brána* (Tv children's song programme) were combined with perspective neo-Nazi graffiti. The slogan *Gas the Artists!* was first presented in a video *Z Kasse* (5 min 20 sec, 2006), later as an independent print. The site-specific installation was created directly for the exhibition *Look What Is Back*, and it is yet another, this time a gallery-specific, advancement as well as appreciation of this strong motive. The laconic title testifies, in an unexpected shortcut, not only to a xenophobic society that in respect to the otherness offers all the time the same (final) solution, but also to the fact that artists are perceived as something which is strange, dangerous and threatening.

Umelci do plynu! (2006 / 2016)

text na stene, sprej, digitálna tlač

Gas the Artists! (2006 / 2016)

text on wall, spray, digital print

UN ELICI DO PLYNU!

MARTIN PIAČEK (*1972)

Aj dielo Martina Piačeka *Tam a späť* (2016; remake staršej práce z roku 2009), svojho druhu brána, „zaklenutá“ rozfázovanou siluetou domov-šibeníc, odkazuje na Slovenský štát. Kompozícia z dreva – dlho najtradičnejšieho materiálu Slovákov, má elementárnu ľudskú mierku, pozýva teda dnu, k prechodu „pasážou“ a je v istom zmysle moralitou. Otázkou či – slovami ľudáckeho „klasika“ – „Mat’ svoj štát“ – naozaj? – „znamená život“, ak na jeho konci stojí šibenica.

Also the work *There and Back* of Martin Piaček, a kind of gate “vaulted” by a phased out silhouette of houses-gallows, refers to the Slovak State. The composition made of wood – for long the most traditional material of the Slovak nation, has an elementary human scale, invites to come in, to walk through the “passage” and in a certain sense it is a morality. The question, whether – using the words of a fascist “classic” – “to have one’s own state” – really? – “means life”, if there are gallows at its end.

Tam a späť (2009 / 2016)

environment, majetok autora

There and Back (2009 / 2016)

environment, courtesy of the artist

DALIBOR BAČA (*1973)

Dalibor Bača vo svojom projekte *Ozvena* realizoval sochársky objekt zložený z dvoch samostatných štvorcových platní, ktoré sú vytvorené lepením skla a asfaltu. Vpísaný kruh pri oboch z nich tvorí podklad pre kresťanský kríž a v druhom prípade pre gardistický znak. Oba objekty sú inštalované proti sebe a kombinácia skla a asfaltu spôsobuje ich vzájomné zrkadlenie, ich vzájomnú vizuálnu ozvenu. Jej presnosť či premena je závislá od uhla pohľadu diváka. Dôležitým momentom je aj vstup návštevníka medzi obe platne a jeho odraz v nich. Oba znaky reprezentuje Slovenský štát, vzájomnú kolaboráciu cirkevných hierarchií so štátnou mocou. Pre Slovensko je už od 19. storočia charakteristické vstupovanie katolíckych kňazov do politiky. Ich záujmy smerovali spočiatku k práci pre národ, národnobuditeľským aktivitám, postupne však razancia ich hlasu silnie, stáva sa autoritatívnym v presadzovaní nielen vlastných predstáv o svete, ale aj poriadku v ňom. V súčasnosti sledujeme vzájomné „porozumenie“ medzi politickými reprezentáciami a katolíckou cirkvou. Sme svedkami prepojenia katolicizmu a nacionalizmu, tak ako tomu bolo v čase Slovenského štátu. Aj dnes táto spolupráca generuje negatívne hodnoty, ktoré zamietajú všetko „neslovenské“, šíri netoleranciu a strach z ľudí na úteku či z komunit, ktorých identita je postavená na inakosti.

In his project *Echo*, Dalibor Bača implemented a sculptural object composed of two independent quadratic plates formed from gluing glass with asphalt. The inscribed circle in both of them forms a base for a Christian cross and a Gordian symbol respectively in the other case. Both objects have been installed opposite each other and the combination of glass and asphalt generates their mutual reflection, their mutual visual echoing. Its accuracy or rather transformation depends on the viewer's angle of the view. An important aspect is the entry of the visitor into the space between the plates and his/her reflection in them. Both of the signs represent the Slovak State, mutual collaboration of the church hierarchies with the state power. Since the 19th century in Slovakia it is characteristic that Catholic priests assume political activities. Initially they pursue work for their people, national revivalist activities, gradually, though, the vigour of their voice grows, and it becomes authoritative in pushing through not only their views of the world, but also of the order therein. At present we are noting mutual „understanding“ between the political representatives and the Catholic Church. We are witnessing interconnection between Catholicism and nationalism, as it was the case at the time of the Slovak State. Also today this collaboration generates negative values that defy anything „non-Slovak“, disseminates intolerance and fear of people on the run or of communities whose identities are based on the otherness.

Ozvena (2016)

sochársky objekt, sklo, asfalt, majetok autora

Echo (2016)

sculptural object, glass, asphalt, courtesy of the artist

ILONA NÉMETH (*1963)

V rámci projektu Nadácia otvorenej spoločnosti *Prechádzka* realizovala Ilona Németh koncom júna 2016 na Námestí SNP v Bratislave performanciu *Ked' ...*. Dielo pôvodne koncipovala pre galériu Artwall v Prahe, kde malo podobu veľkoplošných textových plagátov. Na kontexty domáceho prostredia ho rozšírila do akčnej podoby so zapojením seba a ďalších performerov na exponovanom mieste hlavného mesta. Šesť účastníkov tichého protestu vrátane autorky svojimi telami vytvorilo živú barikádu ako pomyselné zrkadlo kolektívneho svedomia a memento voči ľahostajnosti súčasnej spoločnosti. Na protestných tabuliach Németh parafrázovala text básne nemeckého teológa a kňaza Martina Niemöllera o bumerangovom efekte mlčania a občianskej rezignácie počas vážnych sociálnych kríz a konfliktov. Od motívu absencie solidarity v čase druhej svetovej vojny a holokaustu prechádza až k aktuálnej téme utečeneckej krízy. Svoje apelatívne poslanstvo napokon graduje v obraze individuálneho osudu jednotlivca, ktorý mlčal spolu s väčšinou („*Ked' prišli pre mňa – už všetci mlčali.*“). Akcia je pripomienkou zbabelosti, ľahostajnosti a najmä apelatívnou výzvou k solidarite a zdieľaniu.

Within the project of the Nadácia otvorenej spoločnosti titled *Prechádzka*, Ilona Németh implemented the performance *When...* in the Námestie SNP square in Bratislava at the end of June 2016. She designed her work originally for the Artwall gallery in Prague where it had the form of large-size text posters. For the context of the local environment she expanded it into an action form in a popular place of the capital city, involving herself and some other performers. Six participants of the silent protest, including the author, built-up a living barricade with their own bodies as an imaginary mirror of the collective conscience and a memento against the indifference of the contemporary society. The protest boards featured statements that paraphrased the text of the poem by the German theologian and priest Martin Niemöller on the boomerang effect of silence and resignation of people during serious social crises and conflicts. She passes from the motif of the absence of solidarity during the WWII and the holocaust towards the current topic of the immigration crisis. Eventually, her appellative message culminates in the image of an individual's destiny, having been silent together with the majority (“*When they came after me – they were all already silent*”). The performance is a reminder of cowardice and indifference, but first of all, it is an appellative call for solidarity and sharing.

Ked' ... (2016)

permanca vo verejnom priestore, Námestie SNP v Bratislave, Projekt *Prechádzka*, organizátor: Nadácia otvorenej spoločnosti, účastníci: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koroncz, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, majetok autorky

When ... (2016)

public performance, Námestie SNP in Bratislava, Project *Prechádzka*, organizer: Open Society Foundation, participants: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koroncz, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, courtesy of the artist

Ilona Németh: Keď' ... (2016)

performancia vo verejnom priestore, Námestie SNP v Bratislave, Projekt Prechádzka, organizátor: Nadácia otvorenej spoločnosti, účastníci: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koronczí, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, majetok autorky

Ilona Németh: When ... (2016)

public performance, Námestie SNP in Bratislava, Project Prechádzka, organizer: Open Society Foundation, participants: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koronczí, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, courtesy of the artist

Kolektívna pamäť, trauma a história patria k základnej výbave projektu *Niekoľko som to našiel, ale neviem to nájsť* od autora Jara Vargu. Skladá sa z dvoch častí: zo zvukovej a kresbovej. Na zvukovej stope, umiestnenej v tmavom koridore, zaznamenáva výpovede okoloidúcich v meste Martin. V čelnej rovine panelov sú kresby chýbajúcich pamätných tabúl. Autor sa pýta ľudí, či si nevedia spomenúť na miesto bývalej synagógy, naliehavo žiadať určiť miesto pamätnej tabule holokaustu. Nik si nespomínal na dané miesta. Kolektívna pamäť je totiž veľmi špecifická vec. Individuálna pamäť je veľmi efemérna, ale zvyčajne si človek zapamätá to, čo tvorilo podstatnú časť jeho života. U kolektívnej pamäte je to úplne naopak. Kolektívna pamäť sa konštruuje, nevzniká spontánne a nezaniká len tak, v prievane času. Na to, aby sa pamäť na traumatickú udalosť v kolektíve udržala, je potrebné aktívne na tom pracovať. Hovoríme tomu „figúry spomínania“ a patria sem pamätníky, manifestácie, spoločné kolektívne aktivity. Autor blúdil po Martine, dožadoval sa svojich odpovedí, ale nik správne odpovede nepoznal. Absencia organizovaného spomínania a rozpamätávania sa je asi ústredným motívom Vargovej práce a celkom dobre zapadá aj do premýšľania o pamäti v rámci štúdií o pamäti.

The collective memory, trauma and history are the basic components of the equipment of the project *I Found It Somewhere, But I Cannot Find It* by the author Jaro Varga. It consists of two parts: a sound one and a drawing one. He records the statements of passers-by in the town of Martin on the audio track placed within a dark corridor. On the front plane of the panels there are drawings of the missing memorial plaques. The author asks the people whether they can remember the location of the former synagogue, urging them to indicate the place of the holocaust memorial plaque. Nobody remembers such places. Collective memory is indeed a very special thing. The individual memory is very ephemeral, although one usually remembers the things that constitute the essential part of his/her life. The case of the collective memory is completely opposite. Collective memory is construed; it does not come into being spontaneously and it does not vanish just so, in the draught of time. To preserve the memory of any traumatic event within a collective, it is necessary to actively work on it. It is called the „figures of recollection (psycho-catharsis)“ and it includes memorials, manifestations (demonstrations), common collective activities. The author rambled around Martin demanding answers, but no one knew the correct ones. The absence of an organized recollection and reminiscence is, perhaps, the focal motif of Varga's work and also fits quite well in contemplating on the memory within the memory studies.

***Niekoľko som to našiel, ale neviem to nájsť* (2013 / 2016)**

detail zvukovej inštalácie, kresba, majetok autora

***I Found It Somewhere, But I Cannot Find It* (2013 / 2016)**

detail of sound installation, drawing, courtesy of the artist

Jaro Varga: Niekde som to našiel, ale neviem to nájsť' (2013 / 2016)
zvuková inštalácia, kresba, majetok autora

Jaro Varga: I Found It Somewhere, But I Cannot Find It (2013 / 2016)
sound installation, drawing, courtesy of the artist

Two informational panels with text and a small image of a bust.

NORO KNAP (*1974)

Videoprojekcia Nora Knapa pochádza pôvodne z video-triptychu *Tri dátumy* (2013). Prostredníctvom troch historických fotografií z obdobia Slovenského štátu z archívu STK a ich video-identifikácie v uliciach Bratislavy, prelnutím historickej stasis (fotografia) so súčasným *flow* (video) vyjavuje znepokojivý sediment našej histórie. Z troch projekcií pôvodného triptychu vyberáme na našu výstavu tú najúdernejšiu – obrazovú archeológiu miesta, ktorým všetci denne prechádzame: Hviezdoslavovo námestie v roku 1941, „vyfasádované“ pri príležitosti oslavy narodenín Adolfa Hitlera. Dejiny k nám prehovárajú, preto nezabúdajme!

The video-projection of Noro Knap originates in the vide-triptych *Three Dates* (2013). Using the three historical photographs of the Slovak State period from the STK archives and their video-identification within the streets of Bratislava, by overlapping the historical *stasis* (photography) with the current *flow* (video) exposes the disquieting sediment of our history. From the three projections of the original triptych we have chosen the most forceful – a picture archaeology of the place we walk through day by day: “Hviezdoslavovo námestie” in 1941 with “festively decorated facade” on the occasion of the birthday of Adolf Hitler. History talks to us, let us not forget!

20. apríl (2013)

20. apríl (2011), videoprojekcia, 03:11min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, majetok autora

20th April (2013)

20th April (2011), video projection, 03:11 min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, courtesy of the artist

Noro Knap: 20. apríl (2013)

20. apríl (2011), videoprojekcia, 03:11min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, majetok autora

20. apríl (1941), fotografia: „Oslava narodenín vodcu Veľkonemeckej ríše Adolfa Hitlera v hlavnom meste Slovenska“, Ladislav Roller, SNA, STK 1939-45, č. 8094

Noro Knap: 20th April (2013)

20th April (2011), video projection, 03:11 min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, courtesy of the artist

20th April (1941), photography: “Birthday celebration for the leader Great German Empire Adolf Hitler in the capital of Slovakia“, Ladislav Roller, SNA, STK 1939-45, č. 8094

MARTIN PIAČEK (*1972)

V *Slnku národa* (2012; druhá verzia 2014) je Martinovi Piačekovi referenciou iná ikona našej „národnej pospolitosti“ – Andrej Hlinka. Recyklujúc Hlinkovu drobnú sošku, distribuovanú za Slovenského štátu vo forme akéhosi sakrálneho merkantilu po domácnostiach lojálnych Slovákov, Piaček spochybňuje status tohto ambivalentného politika. Odlievajúc bustičku Hlinku do expandovaného hliníka, navyše v sérii viac či menej amorfných replík, stáva sa „obrazoborcom“ ďalšieho mýtu...

Nedatovaná portrétna busta Andreja Hlinku od sochára Aloisa Rigeleho, ktorú vydal Tatran Bednár Bratislava. Pochádza z rodinnej pozostalosti a viaže sa k nej spomienka o jej nútenej kúpe od člena HG, ako „prejavu vernosti“ režimu.

In the *The sun of the Nation* Martin Piaček refers to another icon of our “national community” – Andrej Hlinka. Piaček recycles the Hlinka’s tiny statue, distributed in the form of a kind of sacral merchandise in the households of loyal Slovaks during the Slovak State era, thereby casting doubts over the status of this ambivalent politician. By casting the little bust in the expanded aluminium, moreover in the series of more or less amorphous replicas, he is becoming an “iconoclast” of yet another myth....

Undated portrait bust of Andej Hlinka by sculptor Alois Rigel, was issued by Tatran Bednár Bratislava. It comes from family inheritance and bounds with a memory of forced buying from a member of HG as “expression of fidelity” to regime.

Slnko národa (2012 / 2014)

sochársky objekt, majetok autora

The Sun of the Nation (2012 / 2014)

sculptural object, courtesy of the artist

ANTON ČIERNY (*1963)

Anton Čierny sa v diele *Hostia – za Jozefa T.* priamo vyjadruje k ľudáckej minulosti Slovenska, pokúša sa o subjektívne, až autobiografické uchopenie stále kontroverznej témy účinkovania Jozefa Tisa ako kňaza a prezidenta vojnovjej slovenskej republiky. Dielo je vystavané ako minimalistický pseudo-monument, na kubus masívneho čierneho podstavca pripomínajúceho kľačadlo je umiestnený zminiaturizovaný, stonásobne zmenšený kostol Najsvätejšej Trojice v Bánovciach nad Bebravou, kde Tiso pôsobil ako kňaz (a kde sa autor diela narodil). Naprieč celým objektom kostola je otvor, ktorým možno sledovať video s autorskou performanciou uskutočnenou pred oltárom kostola. Video začína v statickom zábere, keď autor kľačí a čaká na „historický“ okamih, aby mohol prehltnúť oblátku v podobe čierneho pásika. A hoci to navodzuje pocit vzdávania akejsi pocty, ide v skutočnosti o opak, vzniká sugestívny „anti-pamätník“, pri ktorom môže divák cez obraz sám, na základe osobného stotožnenia (alebo opaku) prežívať navodenú situáciu.

Anton Čierny in his work *The Holy Communion – For Jozef T.* (Art Gallery of Považie, Žilina) directly addresses the fascist nationalist past of Slovakia; he seeks a subjective, even autobiographic capturing of the continuously controversial topic of Jozef Tiso and his acting as a priest and president of the war-time Slovak Republic. The work was constructed as a minimalist pseudo-monument: a massive black cube stand, resembling a kneeler, supports the miniature church of Holy Trinity in Bánovce nad Bebravou where Tiso served as a priest (and where the author A. Čierny was born). Across the whole of the church building there is an opening through which one can watch a video showing the author's performance made before the church altar. The video commences by a static shot of the kneeling author waiting for the „historic“ moment in which he can swallow the host in the form of a black stripe. And although it evokes an atmosphere of paying a tribute, in reality it means the opposite; a suggestive „anti-monument“ is produced, where the viewer himself, by viewing the scene, can experience the presented situation, based on his personal identification (or the opposite).

Hostia – za Jozefa T. (2006)

objekt, videoinštalácia, drevo, lak, videoslučka, zbierka Považskej galérie umenia v Žiline

The Holy Communion / For Jozef T. (2006)

objekt, video installation, wood, paint, video loop, collection of Museum of Art in Žilina

Anton Čierny: Hostia – za Jozefa T. (2006)

objekt, videoinštalácia, drevo, lak, videoslučka, zbierka Považskej galérie umenia v Žiline

Anton Čierny: The Holy Communion / For Jozef T. (2006)

objekt, video installation, wood, paint, video loop, collection of Museum of Art in Žilina

JURAJ BARTUSZ (*1933)

Sochár Juraj Bartusz, ktorý sa v deväťdesiatych rokoch 20. storočia začal dôraznejšie venovať multimedialnej inštalácii, sa témy holokaustu dotkol v diele *Hľadám v pamäti podobu svojej spolužiačky Sáry Rosenblumovej* (1995). Pôvodne ho realizoval v dvoch verziách: na plech na pečenie nasypal grahamovú múku, pričom do jej vrstvy spamäti kreslil „vynárajúcu“ sa tvár svojej – židovskej – spolužiačky z roku 1943. Pohybom plechu sa následne podoba zotrela a autor novou kresbou opätovne hľadal jej podobu, pričom proces viackrát opakoval (na video ho zaznamenala Jana Bodnárová). Druhú verziu uskutočnil v Synagóge na Palmovke v Prahe, keď urobil frotáž dlažby synagógy a na ňu kreslil tvár svojej spolužiačky. Historicky adresné, angažované, avšak veľmi intímne osobné posolstvo – spomienku z detstva, tu Bartusz sprostredkúva cez nové mediálne formy komunikácie, kladie dôraz na symbolický charakter diela, v akte jeho procesualnosti sa cez dočasnosť a zánik (materiálov, kresby – diela ako takého) zhmotňuje aj idea dočasnosti a zániku ľudského života, ktorý bol v tomto prípade taký predčasný a tragický.

The sculptor Juraj Bartusz, who started to focus on the multimedia installation more vigorously in the 1990s, touched on the topic of the holocaust in his work *I Am Trying to Reminisce the Face of My Schoolmate Sarah Rosenblum*. Initially he implemented it in two versions: he put graham flour on the baking tin and in the produced flour layer he started to draw a „surfacing“ look of his – Jewish – classmate of 1943. Moving the tin then erased the face, and the author tried to find her face again by drawing a new picture while repeating the process several times (recorded on a video by Jana Bodnárová). The second version came into being in the Synagogue in Palmovka, Prague, where he made a floor frottage of the synagogue and then drew the face of her classmate on top of it. Historically specific, committed, however, personally, a very intimate message – a childhood memory, Bartusz mediates here through the new media forms of communication, emphasizing the symbolic character of the work, in the act of processuality through temporariness and extinction (of materials, of a drawing – work as such) he materializes also the idea of temporariness and extinction of a human life, which, in this case, was so premature and tragic.

Hľadám v pamäti podobu svojej spolužiačky Sáry Rosenblumovej (1995)

videozáznam z performance, majetok autora

I Am Trying to Reminisce the Face of My Schoolmate Sarah Rosenblum (1995)

video recording of performance, courtesy of the artist

ANABELA SLÁDEK (*1982)

Dielo Anabely Sládek je referenciou na menej známú dejinnú udalosť – prvý transport zo Slovenska, ktorým bolo do koncentračného tábora Osvienčim deportovaných 999 dievčat a bezdetných žien. Na nájdený objekt – sadrový odliatok hlavy slovanskej krojovanej nevesty s obradným vencom sú projektované obrazy ručne písaných čísel, ktoré predstavujú vytetované označenia obetí od 1000 do 1998. Ako uvádza autorka, „odliatok pripomína árijskú štylizáciu v gýčovej podobe, ktorá odkazuje na tému slovenského nacionalizmu v období prvého Slovenského štátu. Tému sa pokúšam riešiť cez mýtickú podobu slovenskosti a vlastnej identifikácie, v procese ľúlosti nad týmto činom, vyrovnania sa s traumou a následný pokus o vlastné stotožnenie sa s národnou identitou prevzatím jej mýtckej podoby slovenskosti“. Memoriálne dielo autorky nesie feministický, ale zároveň národný akcent identity obetí, na ktorých sa jednotky Hlinkovej gardy dopúšťali tých najbrutálnejších foriem násillia a neľudskosti na pozadí potierania a zbačovania ich identity.

The work of Anabela Sládek is a reference to a less-known historical event – the first transport from Slovakia deporting 999 girls and childless women to the concentration camp in Auschwitz. On the found object – the plaster cast of the head of a bride dressed in a Slavonic folklore dress with a bridal wreath ore bride, there are projected images of hand-written numbers representing the tattooed marks of the victims from 1000 – 1998. As the author states: “ the plaster cast reminds of the Aryan stylization in a kitsch form, which refers to the topic of the Slovak nationalism in the period of the first Slovak State. I am trying to treat the topic through the mythical form of “Slovakness” and my own identification, while going through the process of remorse over this act, and reconciliation with the trauma as well as the consequent effort to identify myself with the national identity by accepting its mythical form of “Slovakness”. The memorial work of the author bears a feminist, but also national accent of the identity of the victims on whom the Hlinka Guards committed the most brutal forms of violence and inhumanity against the background of identity abatement and deprivation.

Slovak Imagine Peace – 25. 3. 1942 (2009)

video inštalácia, majetok autorky

Slovak Imagine Peace – 25. 3. 1942 (2009)

video installation, courtesy of the artist

MILAN VAGAČ (*1987)

Milan Vagač v inštalácii nazvanej *Komora* (2012) vychádza z poznania agentúrnych fotografií Slovenského štátu, ktoré sú dnes umiestnené v Slovenskom národnom archíve. Historické fotografie nám sprostredkujú charakteristiky vtedajšej doby, jej nastavené poriadky a mantinely. Takéto fotografie dlho ležali v archíve, ale postupne sa v kontexte súčasnej slovenskej situácie vyplavujú na povrch. Reaktualizujú sa nielen tým, že sa spolupodieľajú na podobe dnešného sveta, ale stávajú sa impulzom pre vznik súčasného výtvarného umenia. Konfrontácia s našou minulosťou je natoľko intenzívna, že sa tomu nedá vyhnúť. Snahou autora je „uchovať“ a pretlmočiť minulé udalosti“, čo sa považuje za zásadné výzvy dneška. Vo svojom projekte vytvára svetelnú inštaláciu, ktorá je na jednej strane opakom „tmavej“ domácej komory, ale súčasne aj priestorom, do ktorého odkladáme nepotrebné alebo lepšie povedané vytesňované reality. Sklenené poháre, určené na zaváraniny, sterilizujú reprodukcie historických fotografií, čím autor kontextualizuje princípy inštitucionalizovanej formy archívu so súkromným prostredím, porovnáva kolektívne vedomie s tým individuálnym.

In the installation called *Chamber*, Milan Vagač derives from his understanding of agency photos of the Slovak State presently stored in the Slovak National Archives. Historic photographs present us with the characteristic features of the former times, their established rules and limitations. These photos have long been resting in the archives; however, they gradually find their way up to the surface through the context of the current Slovak situation. They are being reactivated not only by participating in creation of the present day look of the world, but they are also becoming an impetus for production of contemporary fine arts. Confrontation with our past is that intense that it cannot be avoided. The efforts of the author aim at “preserving and communicating the past events”, which is considered to be one of the major challenges of today. In his project he creates a light installation, which on the one hand is the opposite of the “dark” household pantry, but on the other, it is at the same time a space where we keep unnecessary, or rather displaced realities. Glass jars used for fruit preservation sterilize reproductions of historic photographs, whereby the author puts the principles of an institutionalized form of the archives into the context of a private environment; he compares collective awareness with that of an individual.

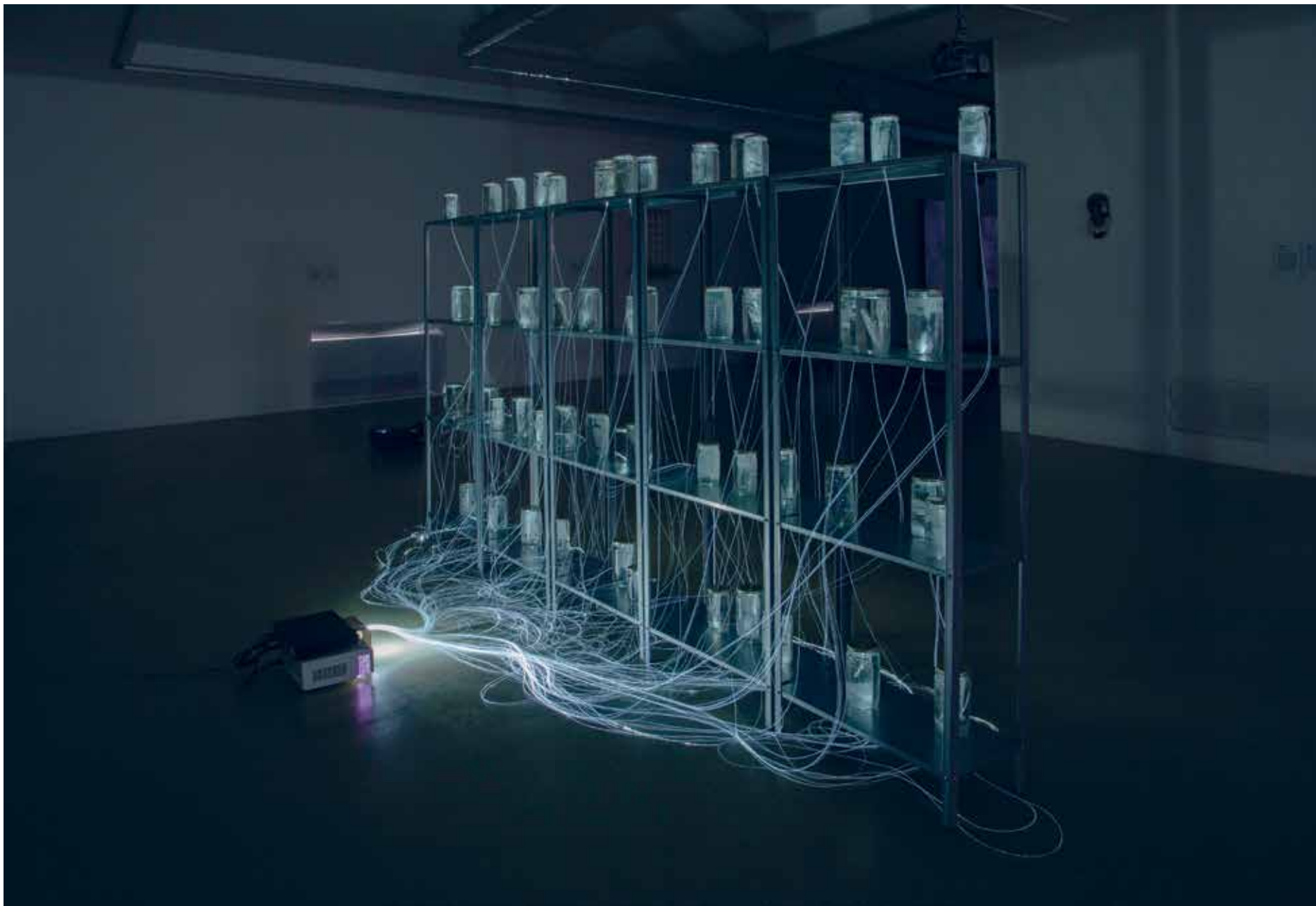

Komora (2012)

detail svetelnej inštalácie, majetok autora

Chamber (2012)

detail of light installation, courtesy of the artist

Milan Vagač: Komora (2012)
svetelná inštalácia, majetok autora

Milan Vagač: Chamber (2012)
light installation, courtesy of the artist

JAROSLAV KYŠA (*1981)

Ideový fokus intermediálnej tvorby Jaroslava Kyšu je dlhodobo sústredený na otázky reprezentácie histórie a kolektívnej pamäte s dôrazom na sochárske monumenty. Do okruhu často nenápadných, no subverzívnych intervencií autora do verejného priestoru, patrí aj dielo *Tisov veniec*. Kyša dočasne odcudzil spomienkový veniec pre Jozefa Tisa z Katolíckeho domu v Žiline. Vo svojom ateliéri ho inštaloval na stenu otočený chrbtom a odfotoграфoval. Veniec následne vrátil na pôvodné miesto a v rámci postprodukcie jeho „portrétu“ vytvoril významovo nabitú priestorovú videoinštaláciu. Projekciu obrazu venca inštaloval do kúta galérie v odkaze na etické zlyhanie cirkvi počas holokaustu na vlastnom národe. Zdanlivo jednoduchá, no úderná metafora „hanbenia sa v kúte“, tu bola prostredníctvom venca prisúdená nielen prezidentovi Slovenského štátu, ale aj cirkvi a tým, ktorí naň dnes nekriticky spomínajú a oslavujú ho.

The ideological focus of the inter-media work of Jaroslav Kyša has long been centred on the issues of history representations as well as collective memory with emphases on sculptural monuments. The area of the author's often unpretentious, though subversive interventions into the public space includes also the work *Tiso's Wreath*. Kyša temporarily took away the memory wreath for Jozef Tiso from the Catholic House in Žilina and installed it in his studio on the wall turning its face to the wall and took a picture of it. He then returned the wreath to its original position and within the post-production of his "portrait" he created a meaningfully charged spatial video installation. He positioned the projection of the wreath picture in the corner of the gallery as a legacy pointing to the ethical failings of the church in its people during the holocaust. Seemingly simple but striking metaphor of "being ashamed in the corner" was assigned here in the form of the wreath not only to the president of the Slovak State, but also the church, and all those that uncritically commemorate and celebrate him.

Tisov veniec (2012)
videoinštalácia, majetok Zahorian
& Van Espen Gallery

Tiso's Wreath (2012)
video installation, courtesy of Zahorian
& Van Espen Gallery

PETER KALMUS (*1953)

Jednou z návratných tém mnohostranného Petra Kalmusa je i trauma holokaustu. Aj *Odsun – Deportácie* (2016, interpretácia diela z roku 2010) patrí do tejto kategórie. Objekt pripomínajúci panelák s „vyst’ahovanými“ šachovými figúrkami je evokáciou jednej zdanlivo neškodnej manipulácie. Kalmus sa dotýka vážnej témy, ale nerobí to nátlakovo. Citovo nevydiera. Skôr trochu moralizuje úvahou o možnosti večného návratu podobne cynickej „zábavičky od stola“, ktorá môže mať fatálne následky.

One of the recurrent topics of the multifaceted Peter Kalmus is also the trauma of the holocaust. The work *Deportations* also belongs to that category. The object reminding a residential panel building with “deported” chessmen revokes one, seemingly harmless, manipulation. Kalmus touches on a serious topic, with no coercion. There is no emotional blackmail. He rather tends to moralize while contemplating the possibility of an eternal return of a similarly cynical “table entertainment”, which can have fatal consequences.

Odsun – Deportácie (2010 / 2016)

object, ready made, majetok autora

Transfer – Deportations (2010 / 2016)

object, ready made, courtesy of the artist

ĽUBO STACHO (*1953)

Problematika holokaustu, vyvezenia židovských občanov do táborov smrti z vôle a na základe súhlasu mocenských elít Slovenského štátu, je téma, ktorá dodnes „nedá spať“ a sputuje svedomie viacerým súčasným tvorcom. Aj Ľubo Stacho sa k nej vyjadril vo viacerých dielach – za všetky spomeňme hlavne *Plátna spomienok a zabúdania* (Galéria J. Koniarka – Synagóga Centrum súčasného umenia, 1997) a *Návrat stratených*, ktoré je prezentované na našej výstave. Posledne menované dielo realizoval v šamorínskej synagóge, sídle At Home Gallery (1999) a v inej zostave v synagóge v Liptovskom Mikuláši (2003). Tvoria ho kamene rôznych veľkostí zozbierané po Slovensku, na ich povrchu sú exponované dobové fotografie konkrétnych ľudí, ktorí zahynuli v koncentračných táboroch, ale i tých, ktorí prežili – s metaforou nájdených kameňov (aj v analógii k rituálnemu zvyku Židov ukladať kamienky na náhrobky na židovských cintorínoch) pracoval tiež Peter Kalmus, ktorý ich na pamäť každej obete holokaustu obaľoval do drôteného skeletu. Stacho aj v tomto diele odkazuje nielen na tému individuálnej a kolektívnej pamäti, ale snaží sa im dať eticky apelatívny spoločenský kontext.

The topic of the holocaust, deportation of Jewish citizens to death camps by will and on agreement of the power elites of the Slovak State, is – so to say – a topic that „bothers“ and searches the conscience of a number of contemporary artists. Also Ľubo Stacho addressed it in several of his works; let us mention especially the work *Canvases of memories and forgetting* (Gallery of J. Koniarik – the Synagogue Centre of Contemporary Art, 1997) and *Returning of the lost*, which is presented at our exhibition. He implemented the latter work in the Šamorín synagogue, the location of At Home Gallery (1999) and in a different set-up in the synagogue in Liptovský Mikuláš (2003). It is composed of stones of different sizes, which were collected all over Slovakia. Their surfaces feature historic photographs of specific people who died in concentration camps, as well as of those that survived. Peter Kalmus treated this metaphor of the found stones (also with the analogy to the ritual Jewish habit of placing stones on the tombs at Jewish cemeteries) as well, nevertheless, he wrapped the stones in a wire case. Also in this work Stacho refers not only to the topic of individual and collective memory, but he also seeks to provide them with an ethically appellative social context.

Návrat stratených (1999)

detaily inštalácie, fotografia na kameni, majetok autora

Home-coming of the Lost (1999)

details of installation, photography on stone, courtesy of the artist

Ľubo Stacho: Návrat stratených (1999)
inštalácia, fotografia na kameni, majetok autora

Ľubo Stacho: Home-coming of the Lost (1999)
installation, photography on stone, courtesy of the artist

JARMILA MITRÍKOVÁ (*1986) A DÁVID DEMJANOVIČ (*1985)

Autori pôsobia na umeleckej scéne ako duo od roku 2009. Do povedomia sa dostali vďaka technike pyrografie, ktorú naplno využili v kontextoch a stratégiách súčasného vizuálneho umenia. Tradičná ľudová technika sa v ich diele snúbi s reflexiou slovenského folklorizmu, národných mýtov, ale aj historických udalostí. V subverzívnej kombinácii formy a obsahu diel autori dekonštruujú slovenský ľudovo-národný mýtus a poukazujú na odt'ažitosť ľudovej kultúry a skutočnej národnej identity. Naoko ľúbivo pôsobiace obrazy kódujú často znepokojivé až tragické výjavy smrti, vojny či politických ideológií a ich rituálnych osláv. Medzi také patrí dielo *Procesia s Nemcom*, ktoré je inšpirované tradičným vidieckym obradom pálenia Moreny ako bohyně smrti. Namiesto nej je však na popravu vedený vojak nemeckej fašistickej armády, prebodaný šípami ako sv. Sebastián. Viac symbolicky pôsobí dielo *Relikviár s rukou vodcu*, ktoré v rovnakom médiu „konzervuje“ príznačné vodcovské gesto v nájdenom objekte z obdobia prvého Slovenského štátu. Obraz svojou formou konotuje svätý obrázok – ikonu či modlu slovenského národa.

Artists have been active as a duo in the artistic scene since 2009. They brought themselves to attention thanks to their pyrography technique. They used this method to the full extent in the context and strategies of the contemporary visual arts. The traditional folk technique merges in their work with the reflection of the Slovak folklore tradition, national myths, but also historical events. In the subversive combination of the form and contents of works the authors deconstruct the Slovak folk-national myth and highlight the illusoriness of the folklore culture and the real national identity. Seemingly pleasing pictures often code disconcerting, or even tragic scenes of death, war or political ideologies and their ritual festivities. They also include the work *Procession with Nazi* which has been inspired by a traditional village ritual of burning of Morena as the goddess of death. Instead of her, though, a soldier of the German fascist army is led to his execution pierced through and through with arrows like the St. Sebastian. The work *Reliquary (Hand of the Leader)* appears and more symbolic. In the same medium it “conserves” the typical leader’s gesture in the found object from the period of the first Slovak State. In its form the image paradoxically connotes a holy picture.

Procesia s Nemcom (2013)
pyrografia na dreve, súkromný majetok

Procession with Nazi (2013)
pyrography on wood, private collection

Relikviár s rukou vodcu (2014)
pyrografia na dreve, majetok autorov

Reliquary (Hand of the Leader) (2014)
pyrography on wood, courtesy of the artists

RADKO MAČUHA (*1974)

Národnarstvo a jeho rozporuplné, dosť neotesané podoby sú návratnou témou sochára Radka Mačuha. Či už to bola medzičasom zaniknutá kvargľová húpačka – lešeniu podobná konštrukcia, ukončená dvojkřížom na jednej a šibenicom na druhej strane, Tiso v tvare Golema, alebo diela pracujúce so slovenskými emblémami a s ich ironickým variováním. Aj dve prítomné práce tematizujú skôr temné stránky slovenského rodoľubstva. Ťažký, hrdzavý kresťanský kríž, vytrhnutý zo základu na drevenej palete vo farbách trikolóry je (okrem elementárnej sochárskej úvahy o vzťahu podpory a bremena) asi najskôr výpoveďou o záťaži symbolov a pohyblivosti či vratkosti našej národnej identity. A červená sekerka v tvare slovenského dvojkříža je možno odkazom na ono zlovestné „rež a rúbaj do krvi“ v mentalite starých Slovákov... Je teda akýmsi mementom, hoci ironickým. Výrazom latentnej agresivity (i permanentnej „uchopiteľnosti“!) slovenského nacionalizmu.

Nationalism and its controversial, rather rough-hewn forms, represent a recurrent topic of the sculptor Radek Mačuha. Whether it is an “in the meantime disappeared arm swing – a structure resembling scaffolding, terminated by a double cross on one side and the gallows on the other side, or Tiso in the shape of Golem or works featuring the Slovak emblems and their ironic variations. The two presented works thematically rather touch on the more gruesome facets of the Slovak patriotism. A heavy, rusted Christian cross, ripped off from the base on a wooden pallet in tricolour colours, is (besides the elementary sculptural reflection on the relationship between the plinth and the load) most probably a statement on the burden of symbols and the mobility or instability of our national identity. And the red hatchet in the shape of the Slovak double-cross is perhaps a reference to that foreboding “*cut and chop to the blood*” in the mentality of the old Slovaks. It is therefore a memento, although an ironic one. An expression of latent aggression (as well as permanent “seizability”!) of the Slovak nationalism.

Ked' sa rube drevo, lietaju triesky (2009)

sochársky objekt, majetok Weiss Collection

You Can't Make an Omelette Without Breaking Eggs (2009)

sculptural object, courtesy of Weiss Collection

Radko Mačuha: Export Import (2009)
sochársky objekt, majetok autora

Radko Mačuha: Export Import (2009)
sculptural object, courtesy of the artist

SVÄTOPLUK MIKYTA (*1973)

Ťažko by sme hľadali na slovenskej výtvarnej scéne umelca, intenzívnejšie zakoreneného v „rodnej hrude“, ako je Svätopluk Mikyta. Práve preto, že to tu „má rád“, Mikyta slovenské a slovacikálne témy zvlášť často a kriticky exploatuje, najčastejšie formou dizajnérsky vybrúsených nástenných inštalácií, pracujúcich neraz s estetikou (či *mimikri?*) akéhosi nazi modernizmu.

My sme si tentoraz z Mikytu vybrali primitívnejšiu polohu. Zaujali nás jeho minimalistické, „automatické“ kresby, v ktorých akoby sa mu ruka, akýmsi samopohybom „vykresľovala“ a stále dookola vracala k identickým motívom – k jednoduchým krížom a dvojkrížom, k svastikám (hákovým krížom), k elementárnym znakom domova, vo svojej nástoječivosti veľmi ambivalentným... Istých vecí sa nezbavíme, sú zakorenené hlbšie (preto toľko vrstiev v stope kopiráku), sú sedimentom, s ktorým treba – v dobrom i zlom – naďalej počítať.

We would hardly be able to find an artist within the Slovak artistic community more intensively rooted in the “native heath” than Svätopluk Mikyta. Exactly because “he likes” it here. Mikyta exploits the Slovak and Slovak-related topics critically and exceptionally often, most frequently in the form of designer-refined wall installations, which repeatedly work with aesthetics (or *mimesis?*) of some kind of Nazi modernism. This time we have chosen a more primitive aspect from Mikyta. We are impressed by his minimalist “automatic” drawings, in which it seems as if his hand would “be perfecting itself” by a kind of self-movement and returning, again and again, to the identical motifs – simple crosses and double crosses, swastikas (hooked crosses), elementary signs of the homeland, very ambivalent in their urgency... We cannot get rid of some of the things, they are rooted deeper (therefore there are so many layers in the carbon paper trail), they are the deposit with which it is necessary – in weal or woe – to calculate further.

Odkazy 1–3 (2009)

kresba farebnými ceruzami cez kopirák, majetok autora

References 1–3 (2009)

drawing with colored pencils through carbon paper, courtesy of the artist

DANIELA KRAJČOVÁ (*1983)

Pre tvorbu Daniely Krajčovej je príznačný angažovaný záujem o sociálne a socio-politické témy. Reflektuje ich najčastejšie v médiách autorskej video-animácie, participatívnej kresby, ale aj rôznych site-specific projektoch. Videá *Varúj!* a *Pomsta* vznikli počas rezidenčného pobytu autorky v kultúrnom centre *BANSKÁ ST A NICA Contemporary*. Zdrojom oboch diel sa stala pamäť špecifického miesta – vlakovej stanice v Banskej Štiavnici a neďalekej obce Ilja. Trpké osudy týchto miest a ich obyvateľov počas druhej svetovej vojny autorka (re)konštruuje formou orálnej histórie, dobových fotografií a animácie, ktorá zapája interpretované fragmenty slovenskej povojnovej kinematografie (filmy *Varúj!* a *Vlčie diery*). Neľudské transporty a v histórii o čosi menej známy rómsky holokaust Krajčová nanajvýš citlivo pripomína subtilnými maliarskymi „stopami“ priamo na mieste – tapetovou výzdobou miestneho pohostinstva a sériou malieb na garážach, popri ktorých pôvodne viedla železničná trať. Dielom sa v tomto prípade nestáva iba samotný dokument vraždenia a nenávisťi počas vojny, ale aj paradoxné „dekorovanie“ miesta v odkaze na nezabúdanie.

The characteristic feature of the artistic work of Daniela Krajčová is her committed interest in social as well as socio-political themes. She reflects them mostly in the media of the author's video-animation, participative drawing, but also different site-specific projects. The videos *Varúj!* and *Revenge* were created during her stay in the cultural centre *BANSKÁ ST A NICA Contemporary*. It is the memory of a specific place that became the source of both the works – the railway station in Banská Štiavnica and the nearby village Ilja. The author (re)constructs the bitter fates of these places and their inhabitants during the World War II in the form of an oral history, old time photographs and animation which incorporates interpreted fragments of the Slovak post-war cinematography (the films *Varúj!* and *Vlčie diery*). The inhuman transports, and historically a bit less known Roma holocaust are brought to mind by “Krajčová” in a highly sensitive way through subtle painting “traces” directly at the site – in the form of wallpaper decoration of the local pub as well as through series of paintings on the garages standing beside the previously existing railway track. It is not only the very document of the wartime killing and hatred that becomes an artwork, but also the paradoxical “decorating” within the do-not-forget message.

Varúj! (2012)

video, 5:51 min., fotodokumentácia
site-specific maľby, majetok autorky

Varúj! (2012)

video, 5:51 min., photo documentation
of site-specific painting, courtesy of the artist

Pomsta (2012)

video, 5:35 min., fotodokumentácia
site-specific maľby, majetok autorky

Revenge (2012)

video, 5:35 min., photo documentation
of site-specific painting, courtesy of the artist

Daniela Krajčová: Varúj! (2012)

video, 5:51 min., fotodokumentácia
site-specific maľby, majetok autorky

Daniela Krajčová: Varúj! (2012)

video, 5:51 min., photo documentation
of site-specific painting, courtesy of the artist

Daniela Krajčová: Pomsta (2012)

video, 5:35 min., fotodokumentácia
site-specific maľby, majetok autorky

Daniela Krajčová: Revenge (2012)

video, 5:35 min., photo documentation
of site-specific painting, courtesy of the artist

ALEXANDRA ANUŠEV BORSÍKOVÁ (*1981)

Alexandra Anušev Borsíková pracuje s fenoménom pamäte, miesta a traumy. Fotografický cyklus *Cesta bez návratu* dokumentuje železničné stanice, z ktorých v čase Slovenského štátu bolo židovské obyvateľstvo deportované do koncentračného tábora Sobibor. Je to jediný koncentračný tábor, z ktorého sa nik domov nevrátil. Z každého väčšieho mesta na Slovensku boli organizované vlaky určené na deportáciu a z každej takejto stanice autorka realizovala jeden záber. Pamäť miesta sa po rokoch tak opäť obnovila. Hoci išlo o mimoriadne traumatické udalosti, autorka uplatnila vo svojom projekte strohý vizuálny jazyk, bez zbytočných narácií a odbočení. Prítom jednotlivé zábery vynikajú drobnopisným charakterom, realizmom a sýtou farebnosťou. Súbor fotografií postavila autorka na „deadpan“ estetike, ktorá objektívne pomenúva skutkový stav – bez emócií či páťosu. Triezvo podaný, konštatujúci fakt má akosi bližšie k pravde, je uveriteľný na rozdiel od patetických umeleckých výkonov, ktoré skĺzavajú k tzv. „holokaustovému gýču“.

Alexandra Anušev Borsíková works with the phenomenon of memory, place and trauma. The photography series *Journey without Return* documents railway stations from which the Jewish inhabitants were transported to the concentration camp in Sobibor. It is the only concentration camp from which nobody returned home. The trains designated to carry out deportation of the part of the Slovak inhabitants were organized from every major city in Slovakia and the author made one picture of each such station. Memory of the place has been refreshed again after years also thanks to this project. In spite of the fact that it concerned extraordinarily traumatic events, The author applied a blunt visual language, devoid of redundant narrations and figural decors. Nevertheless, individual shots stand out with detailing, realism as well as conspicuous colourfulness. The author has based the set of photographs on the „deadpan“ aesthetics that addresses the facts objectively – devoid of emotions and pathos. Soberly filed and declaring fact is somehow closer to the truth, it is more believable in contrast with the pathetic performances which resemble to “holocaust kitsch”.

Z cyklu **Cesta bez návratu (2013)**

digitálna tlač na hliníku, súkromný majetok

From the cycle **Journey without Return (2013)**

digital print on aluminium, private collection

NÓRA RUŽIČKOVÁ (*1977)

SNP – bez ohľadu na to, ktorej politickej sile ho priradíme, je odjakživa vnímané ako „mužská záležitosť“. Vojaci, partizáni či odbojní civilisti – slobodu nám vybojujúvajú (alebo nás o ňu pripravujú) obyčajne muži. Tento pohľad na SNP sa pokúša jemne spochybniť autorská kniha-objekt *Ženy v odboji* (2014) Nóry Ružičkovej. Prelisťujúc knihu *Z illegality do povstania* historika Jozefa Jablonického, podčiarkla v nej ženské mená, pričom na mieste ich výskytu, vložila do knihy ružovú stužku. Vznikol tak akýsi vodopád nežných referencií, zhmotnila sa prítomnosť žien v „mužskom“ odboji.

The Slovak National Uprising (SNP) – regardless of the political power to which we give credit for it, has always been perceived as a “male matter”. Soldiers, guerrillas or resistance civil fighters – freedom is usually fought for us (or we are deprived of it) by men. The book – object *Women in Resistance* of the author Nóra Ružičková seeks to cast, in a subtle way, doubts over this view on the SNP. Paging through the book *From illegality to the uprising*, written by the historian Jozef Jablonický, she underlines the names of women while inserting a pink ribbon in the place of their occurrence. This produces a kind of a waterfall of tender references, materializing the presence of women in the “male” resistance.

Ženy v odboji (2014)

autorská kniha, ready made, majetok autorky

Women in Resistance (2014)

author book, ready made, courtesy of the artist

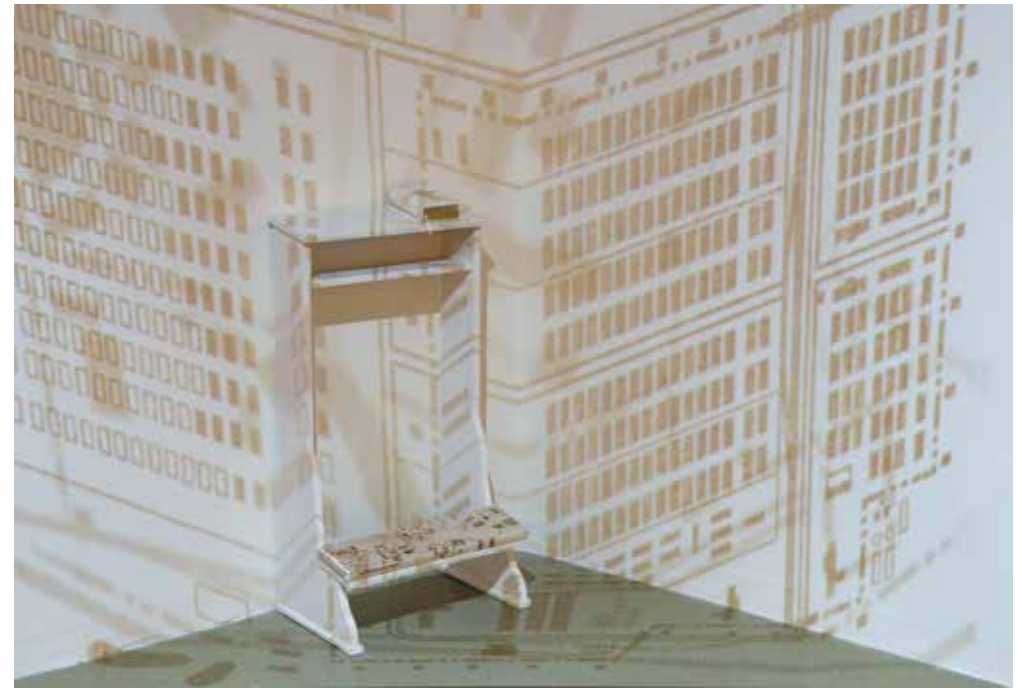
Nóra Ružičková: *Ženy v odboji* (2014)
detail autorskej knihy, ready made, majetok autorky

Nóra Ružičková: *Women in Resistance* (2014)
detail of author book, ready made, courtesy of the artist

ANABELA SLÁDEK (*1982)

V rámci projektu dizertačnej práce a samostatnej výstavy autorky v Bunkri Nitrianskej galérie vznikla v roku 2009 meditatívna videoinštalácia *Kľačadlo*. Formálne kombinuje objekt kostolného kľačadla, určeného na modlitbu a introspekciu, a projekciu pôdorysov koncentračných táborov. Obrazy týchto foucaultovských heterotópií („nemiest“) pôsobia ako grafické matrice a nesú význam pamäťových stôp. Autorka ich rekonštruovala podľa spomienkových dokumentov a náčrtov väzňov, ako aj dôstojníkov SS, čím orálnu históriu transformovala do obrazov vizuálnej pamäte. Súčasťou objektu kľačadla je aj modlitebná knižka, ktorej stránky sú však biele a teda metaforicky i fakticky vyprázdnené. Dielo vytvára autorský model *Pamätníka holokaustu*, pričom kriticky akcentuje tému kolektívnej viny aj individuálneho svedomia mlčiacich veriacich.

Within the project of her dissertation thesis and her solo exhibition staged in Bunker of *Nitrianska galéria*, in 2009 Anabela Sládek created a meditative video installation called *The Kneeler*. It formally combines the object of a church kneeler, designated for prayer and introspection with the projection of concentration camps plans. Images of these Foucault heterotopias („utopias“) look like graphic grids bringing along the meaning of memory traces. The author reconstructed them on the basis of memorial documentation and sketches made by prisoners, as well as SS officers whereby she transformed the oral history into the images of visual memory. The object of the kneeler includes a prayer book, whose pages are white and thus metaphorically and actually emptied. The work produces the author's model of *Holocaust Memorial*, while it critically accentuates the topic of collective guilt as well as the individual conscience of silent believers.

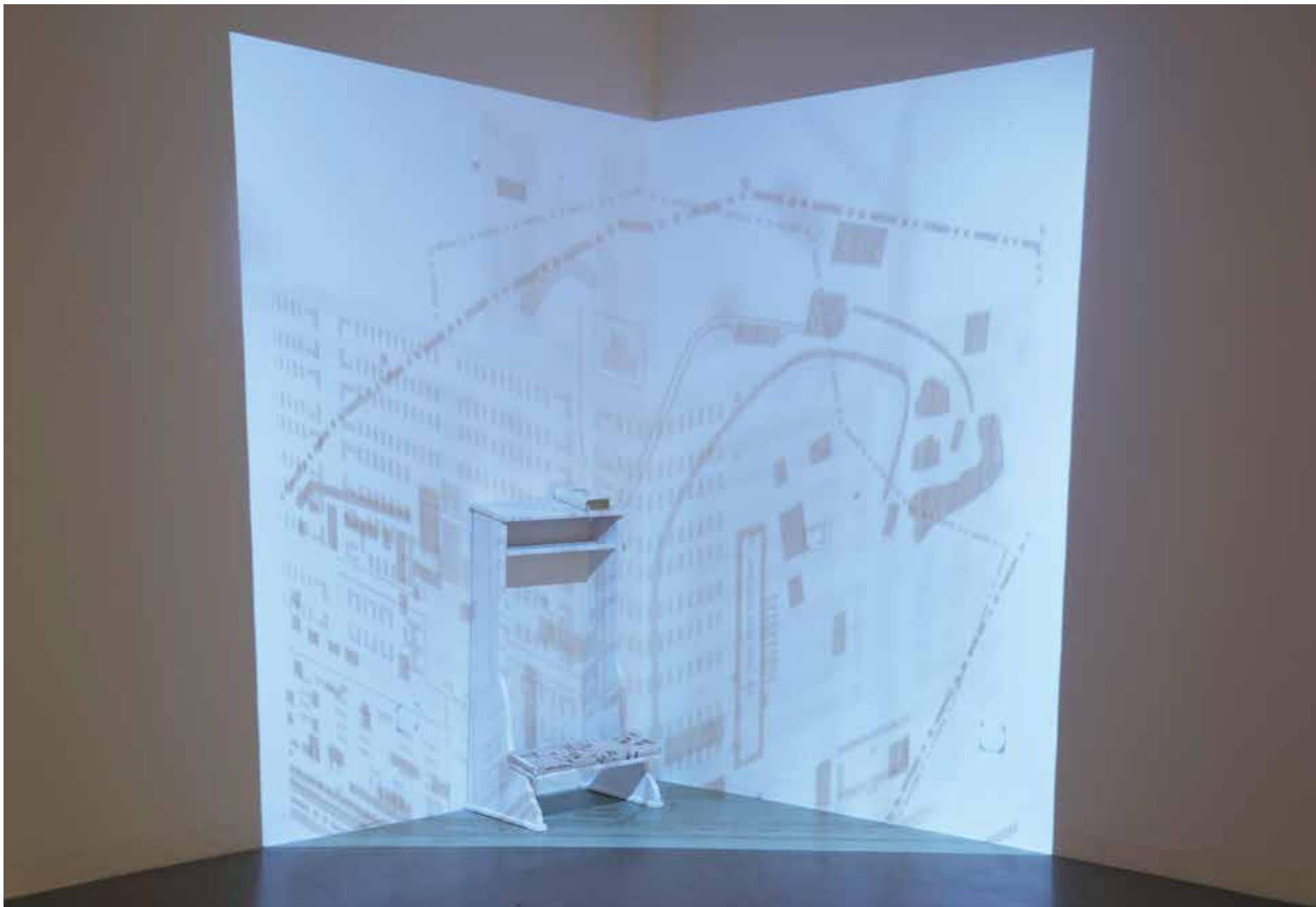

Kľačadlo (2009)

detail videoinštalácie, majetok autorky

Kneeler (2009)

detail of video installation, courtesy of the artist

Anabela Sládek: Kľáčadlo (2009)
videoinštalácia, majetok autorky

Anabela Sládek: Kneeler (2009)
video installation, courtesy of the artist

PETER KALMUS (*1953)

Na Slovenský štát odkazujú aj niektoré komornejšie objekty Petra Kalmusa, tvorené na báze ready made. *Spomienka na Špitžera* (2015 – 2016) – dobový diárik zo začiatku štyridsiatych rokov „vypečiatkovaný“ vetou *Nechcel som byť Žid* (titul memoárov Juraja Špitžera) odkazuje na holokaust a na administrátorskú prax „riešenia“ židovskej otázky, kde nikto nie je zodpovedný za nič, vina, resp. zodpovednosť za ňu, sa odsúva a tým stále hlbšie zasúva. Témou je však zrejme aj problém identity (židovského) intelektuála v geopoliticky citlivom a akosi bytostne melancholickom stredoeurópskom priestore. Na administratívu a problém identity (či identifikácie) sa viaže aj ďalší Kalmusov objekt – patch-worková kompozícia s modernistickým *mimikri* vyskladaná z rôznofarebných dokladov totožnosti z obdobia Slovenského štátu. Raster mriežky – obľúbené formalistické zaklínadlo konceptualistov, teda kompozícia bez jasného stredu i „kutilský“ spôsob adjustáže odkazujú na nejednoznačnosť a nevysporiadanosť, ktoré s týmto obdobím nateraz máme.

The Slovak State is referred to also in some of Kalmus's smaller ready-made Kalmus's objects. *Recollection of Špitžer* – a contemporary diary dating the beginning of the 1940s was “covered with stamp imprints” of the sentence: *I did not want to be a Jew*, the title of the memoirs of Juraj Špitžer, refers to the holocaust, as well as to the administrative practice of the “solution” to the Jewish issue, where nobody is accountable for anything, the consequent guilt, or liability for it, is being pushed away and thereby tucked in, hidden. The topic also includes the issue of the identity of a (Jewish) intellectual within the geopolitically sensitive and a kind of existentially melancholic Central-European space. The topics of the administration and the issue of identity (or identification) are associated with yet another Kalmus's object – a patch-work composition with modernist mimesis composed of colourful identity documents issued in the period of the Slovak State. The pattern of grid – a popular formalist magic formula of the conceptualists, i.e. a composition without any clear centre as well as the “gadgety” way of adjustment, refers to an ambiguous and unsettled relationship that we have with this period.

Spomienka na Špitžera (2015 – 2016)

objekt, ready made, majetok autora

Recollection of Špitžer (2015 – 2016)

object, ready made, courtesy of the artist

Peter Kalmus: Aj Mondrian emigroval pred fašizmom do USA (2015 – 2016)
objekt, ready made, majetok autora

Peter Kalmus: Also Mondrian Emigrated to USA Escaping Fascism (2015 – 2016)
objekt, ready made, courtesy of the artist

RASTISLAV PODOBA (*1975)

Aj Rastislav Podoba pracuje so slovenskými dvojkřížmi (symbolmi našej národnej identity), jeho stratégia je však iná. Subtílnejšia a zároveň ťaživejšia ako práce ironickejších kolegov. Svoje kříže Podoba odmaľováva z vrcholkov hôr, vypínajúcich sa v slovenskej krajine, v zásade nevinných symbolov nášho „trekového“ vlastenectva. Ako „impresionistický“ maliar atmosféru pokúša sa uchopiť ich náladu v meniacej sa prírodnej, svetelnej či „veternej“ krajine. Obrazy maľuje v tlmených farbách ako denné či nočné monochrómy v studenom tóne, pričom ich atmosféra je zároveň melancholická i trochu ťaživá. Ako obraz ukazovateľa smeru vetra, ktorého záznam „veští“ budúce deje...

Rastislav Podoba also works with the Slovak double crosses (symbols of our national identity), but his strategy is different. A subtler and at the same time more bothering than those of his more ironic colleagues. Podoba depicts his crosses from the tips of the trees perking in the Slovak landscape, which are basically innocent symbols of our “tracking” patriotism. He, as an “impressionist” painter of moods, seeks to grasp their air in the changing natural, luminous or “windy” country. He paints the pictures in the low-keyed colours as daily or night monochromes having a cold tone, whereas their mood is simultaneously melancholic as well as a bit uneasy. As an image of the wind direction indicator, whose record “foretells” future occurrences...

Slovenský raj (2012)

olej na plátne, majetok autora a Krokus Galérie

Slovak Paradise (2012)

oil on canvas, courtesy of the artist & Krokus Gallery

Kříž (v noci) (2012)

olej na plátne, súkromný majetok

Cross (by night) (2012)

oil on canvas, private collection

MARTIN PIAČEK (*1972)

Klasickým sochárskym žánrom dejín umenia je pamätník. Oslavujú sa ním zvyčajne referenčné udalosti a osobnosti v dejinách národnej komunity, pripomínajú heroické skutky. Dejiny však nie sú len trajektóriou víťazstiev. Minulosť národa tvoria, jeho identitu spoluurčujú i zlyhania, trápne, zahanbujúce okamihy. Tým sa však, samozrejme, pamätníky nestávajú. Alebo áno? Martin Piaček sa vo svojom otvorenom cykle *Najväčšie trapasy slovenskej histórie* o takúto disciplínu – nazvime ju deficitnými dejinami a jej produkt anti-pomníkom, pokúsil. Z jeho série zahanbujúcich udalostí 20. storočia na výstave svetelne pointujeme kompozíciu *13. marec 1939, prvé stretnutie Jozefa Tisa a Adolfa Hitlera*, teda okamih stvorenia Slovenského štátu z vôle Adolfa Hitlera: dve „papundeklové“ figúry stoja proti sebe, zamrznuté v akomsi bezčase. Zvyšné historické udalosti sú odkazmi našich dejín, zvlášť produktívnych práve v disciplíne trapasov.

The typical sculptural genre of the art history is a memorial. Memorials are usually used to celebrate some reference events and personalities in the history of a national community, to commemorate some heroic deeds. Nevertheless, past periods are not just a trajectory of victories. The history of a nation is formed, its identity is determined also by failures, disgraceful, embarrassing moments. But they do not represent things we build memorials for. Or are they? In his open series *The Greatest Embarrassments of Slovak History* Martin Piaček tried out such discipline – let us call it as deficit history and its product as anti-memorial. From among the series of shameful events of the 20th century, for our exhibition we are accenting with light a composition called *13th of March, 1939, The First Meeting of Jozef Tiso and Adolf Hitler*: two „pasteboard“ figures stand opposite each other, frozen in a kind of timelessness. Other historical events complementing the composition represent a reference to our history, especially productive in the very discipline of flubs.

Z cyklu **Najväčšie trapasy slovenskej histórie (od 2007)**

detail inštalácie, majetok autora

From the cycle **The Greatest Embarrassments of Slovak History (from 2007)**

detail of installation, courtesy of the artist

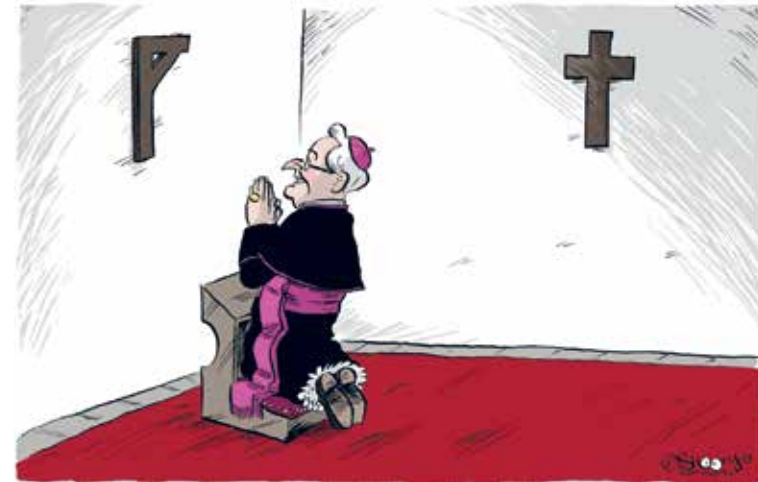
Martin Piaček: Najväčšie trapasy slovenskej histórie (od 2007)
inštalácia, majetok autora

Martin Piaček: The Greatest Embarrassments of Slovak History (from 2007)
installation, courtesy of the artist

MARTIN ŠÚTOVEC (*1973)

Časť prác, zastúpených na výstave, sa vyrovnáva s problematickou minulosťou prostredníctvom humoru, irónie a sarkazmu. Tento spôsob práce s minulosťou reprezentuje istú mieru autorského nadhľadu a odstupu a stojí tak v príkrom protiklade voči pateticky či sentimentálne ladeným dielam s obdobnými témami. Karikatúry Martina Šútovca tvoria dôležitú súčasť našej aktuálnej vizuálnej kultúry. Svojím obsahom režírujú „do živého“ a to nielen komentovaním súčasnej slovenskej politiky a reality vôbec, ale neraz jeho diela poukazujú na traumatické udalosti našej novodobej histórie, Slovenský štát nevynímajúc. Jeho karikatúry však nezostávajú v minulosti, ktorú zobrazujú, ale sú prepájané s problematickými, neraz obdobnými javmi dnešnej doby. Martin Šútovec už mnoho rokov upozorňuje karikatúrami na nárast nacionalizmu, demagógie a populizmu v súčasnej slovenskej spoločnosti. Nastavuje nám zrkadlo spôsobom, ktorý nás zaskočí, prekvapí, a to svojimi obsahovými súvislosťami a kontextmi.

A part of the works presented at the exhibition, reconciles with the topic of the past by means of humour, irony and sarcasm. This way of work with the past represents a certain measure of the author's detached view, a view from above and from a distance, and thus it stands in a stark contrast to the pathetically or sentimentally tuned works of similar topics. The caricatures of Martin Šútovec form an important part of our current visual culture. By their contents they touch on the raw not only by commenting on the current Slovak politics and reality in general, but his works also often highlight the traumatic events of our current history, not excluding the Slovak State. His caricatures, however, do not visualize the past, but rather they are being interconnected with the problematic, often similar phenomena in the present-day society. Using his caricatures Martin Šútovec has been pointing his finger at the rising nationalism, demagogy as well as populism in the current Slovak society. He holds up a mirror to us in a manner that stupefies and surprises namely by its implications and contexts.

Karikatúry @SHOOTY (2016)

kreslená karikatúra, digitálna tlač, súkromný majetok

Caricatures @SHOOTY (2016)

drawn caricature, digital print, private collection

Martin Šútovec: Karikatúry @SHOOTY (2016)

kreslená karikatúra, digitálna tlač, súkromný majetok

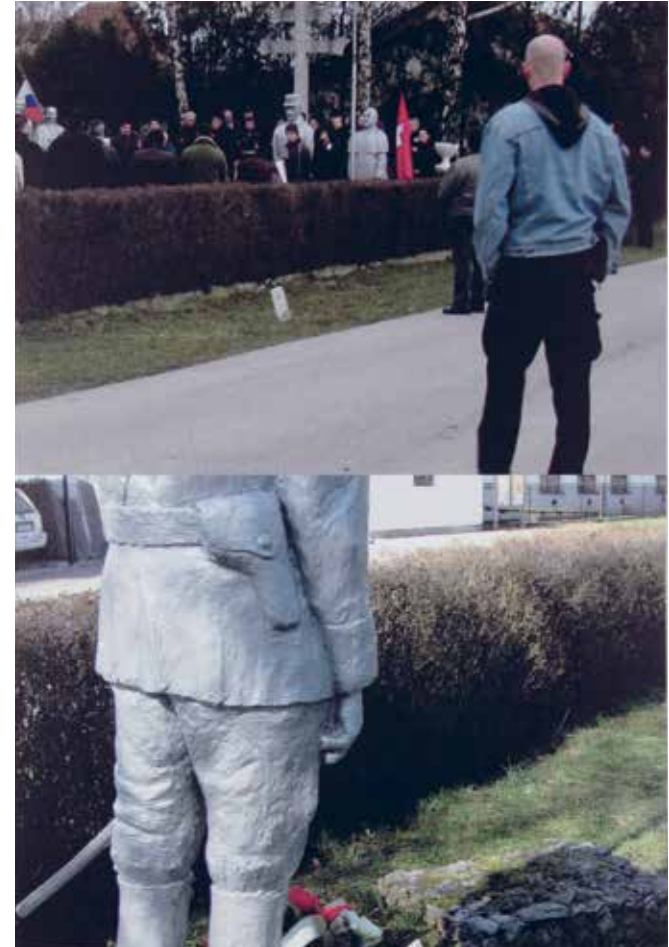
Martin Šútovec: Caricatures @SHOOTY (2016)

drawn caricature, digital print, private collection

ANABELA SLÁDEK (*1982)

Kontinuitu kritickej reflexie slovenskej národnej identity, histórie, ale tiež rôznorodých mystifikačných mýtov v tvorbe autorky potvrdzuje akcia *Photoreport*. Ako mladá angažovaná umelkyňa sa Sládek infiltrovala na oslavy výročia vzniku Slovenského štátu, ktoré každoročne organizuje pravicovo-extrémistické združenie *Slovenské hnutie obrody v Panteóne slovenských dejateľov* v obci Čakajovce neďaleko Nitra. Jej účasť na zhromaždení mala charakter podvrtnej sondáže. Priebeh akcie dokumentovala a na pamätník položila čierny veniec v symbolickom odkaze na vraždenie a smrť. Akciou upriamila pozornosť na národné povedomie spoločnosti, v ktorej rastie pravicový extrémizmus, prepisuje sa kolektívna pamäť a verejne sa oslavuje Jozef Tiso ako „hrdina“ slovenských dejín. *Panteón slovenských dejateľov* touto akciou ironizovala a označila ho za „výkladnú skriňu slovenského ľudového nacionalizmu“.

The continuity of a critical reflection of the Slovak national identity, but also different mystification myths present in the works of the author has been confirmed in the action called *Photoreport*. As a young committed artist, Sládek was infiltrated into the anniversary celebrations of the Slovak State annually organized by the rightist-extremist association *Slovak Revival Movement* in the *Pantheon of the Slovak national influencers* in Čakajovce, a village close to Nitra. Her participation in the convention had the character of a subversive research. She documented the course of the event and placed black wreath to the memorial to symbolically remind of the killings and death. Through the action she drew the attention to the national awareness of the community within which there grows the rightist extremism, the collective memory is being rewritten, and Jozef Tiso is publicly hailed as the “hero” of the Slovak history. She ironized the *Pantheon of the Slovak National Influencers* calling it a “display cabinet of the Slovak popular nationalism”.

Photoreport (2010)

akcia, fotodokumentácia, majetok autorky

Photoreport (2010)

action, photo documentation, courtesy of the artist

Anabela Sládek: Photoreport (2010)

akcia, fotodokumentácia, majetok autorky

Anabela Sládek: Photoreport (2010)

action, photo documentation, courtesy of the artist

JAROSLAV KYŠA (*1981)

Interaktívnym kinetickým objektom autor predstavuje kópiu pamätnej tabule z fasády Katolíckeho domu v Žiline v mierke 1:1. Tabuľa pripomína pamätníkom i okoloidúcim významnú dejinnú udalosť, že „z balkóna tejto budovy bola dňa 6. októbra 1938 Dr. Jozefom Tisom vyhlásená autonómia slovenskej krajiny“. Katolícky dom, vrátane tabule, pritom fungujú ako pietne miesto, v súčasnosti navštevované a „oživované“ najmä miestnymi neonacistami a extrémistami. Repliku kontroverznej tabule autor na stene galérie rozpochyboval točením tak, že sa jej obsah stal viac-menej nečitateľným a nejasným. Senzor pohybu reaguje na prítomnosť diváka, ktorému *de facto* zabraňuje odkaz tabule prečítať. Dielo možno vnímať ako viacvýznamové. Na jednej strane metaforicky vymazáva tragickú minulosť, na druhej ju zachováva v nejasnom, rozkolísanom obraze, čím odkazuje aj na proces vyrovnávania sa národa s vlastnou minulosťou a pamäťou.

Artist's interactive kinetic object represents a 1:1 copy of the memorial plaque from the facade of the Catholic House in Žilina. The plaque reminds the living contemporaries as well as passers-by of the significant historical event, that “from the balcony of this building, on 6th October 1938, Dr. Jozef Tiso declared the autonomy for the Slovak country”. The Catholic House, including the plaque, nevertheless, serves as a pious place, at present visited and “revived” especially by local neo-Nazis and extremists. The author made the replica of the controversial plaque on the wall of the gallery, putting to motion by revolving it in such a way that its contents becomes more-or-less illegible and unclear. A movement detector reacts to the presence of a visitor who is *de facto* prevented from reading of the message. The work can be perceived as a multi-semantic, ambiguous. On the one hand it metaphorically erases the tragic history, on the other hand it preserves it within a dimmed, swinging image, whereby it also refers to the process of the nation's reconciliation with its own past and memory.

Pamätná tabuľa (2014)

interaktívny kinetický objekt, majetok Zahorian & Van Espen Gallery

Memorial Tablet (2014)

interactive kinetic object, courtesy of Zahorian & Van Espen Gallery

PETER KALMUS (*1953)

V posledných rokoch už celkom pravidelne intervenuje Peter Kalmus do verejného priestoru, preberajúc na seba, ako jeden z posledných, úlohu strážcu verejnej morálky. Sám či v sprievode kolegov Kalmus obchádza miesta nezdravého neoludáckeho kultu, okiadajúc jeho „ohniská“ bahnom či červenou farbou krvi. Zásahy tak schytávajú všetci, ktorých sochy nemajú na verejnosti čo hľadať. Kalmusova ostatná performerská intervencia má o čosi nežnejšiu podobu. Panteón slovenských dejateľov, ktorý akoby z vôle prostého ľudu vyrástol začiatkom deväťdesiatych rokov v Čakajovciach pri Nitre, si totiž svojou odzbrojujúcou insitnosťou hádam ani nezaslúži radikálnejšiu reakciu. Kalmus teda stlmil prostriedky, svoje obrazoborecké gesto maximálne zredukoval. Vybral si z dejateľov najproblematickejšiu figúru (prezidenta Tisa) a jednoducho jeho tvár – ústa i líca – prerúžoval. Okrem trans-gendrových implikácií tak zdôraznil hlavne isté nechcene tragikomické čaro tohto historického divadla, ktoré skôr než panteón pripomína *travesty šou*.

In recent years Peter Kalmus has already quite regularly intervened in the public scene, taking over, as one of the last, the task of being a public morals guardian. By himself, or in a company of his colleagues, Kalmus moves around the places of unhealthy neo-Nazi cult, bespattering its “hotbeds” with muck and mud, or red paint of blood. The interventions, thus, are smashing all those whose statues have nothing to do at public places... Kalmus’s past performing intervention has a bit more tender form. May be because the pantheon of the Slovak public influencers built up as if by way of will of common people at the beginning of 90’s in Čakajovce pri Nitre, due to its disarming naive character, perhaps, does not even deserve any more radical reaction. Kalmus, thus, attenuates the means and maximally reduces his iconoclastic gesture. Out of the significant public actors he has chosen the most problematic figure (president Tiso) and he simply applies lipstick to his face – the mouth and cheeks. Besides the trans-gender implications he emphasizes mainly some unwanted tragicomic charm of this historic theatre, which resembles a travesty show rather than the pantheon.

Maskérsko-divadelné dotvorenie Tisovej „sochy“ (2016)

foto-záznam z performance, foto: Ján Karásek, majetok autora

Masquer-theatral Completion of Tiso “Sculpture” (2016)

photo-recording of performance, photo: Ján Karásek, courtesy of the artist

ZOZNAM VYSTAVENÝCH DIEL

Alexandra Anušev Borsíková

Cesta bez návratu (2013), digitálna tlač na hliníku, súkromný majetok

Dalibor Bača

Ozvena (2016), sochársky objekt, sklo, asfalt, majetok autora

Juraj Bartusz

Hľadám v pamäti podobu svojej spolužiačky Sáry Rosenblumovej (1995), videozáznam z performance, majetok autora

Anton Čierny

Hostia – za Jozefa T. (2006), objekt, videoinštalácia, drevo, lak, videoslúčka, zbierka Považskej galérie umenia v Žiline

Jozef Jankovič

Konečné riešenie (1993), inštalácia, drevo, kov, sklo, majetok autora

Peter Kalmus

Aj Mondrian emigroval pred fašizmom do USA (2015 – 2016), objekt, ready made, majetok autora
Maskérsko-ďivadelné dotvorenie Tisovej „sochy“ (2016), foto-záznam z performance, foto: Ján Karásek, majetok autora

Odsun – Deportácie

(2010 / 2016), objekt, ready made, majetok autora

Spomienka na Špitzera

(2015 – 2016), objekt, ready made, majetok autora

Kassaboys

(Radovan Čerevka, Tomáš Makara, Peter Vrábek)

Umeľci do plynu! (2006 / 2016), text na stene, sprej, digitálna tlač, foto: Tomáš Makara, majetok autorov

Noro Knap

20. apríl (2013)

20. apríl (1941), fotografia: „Oslava narodenín vodcu Veľkonemeckej ríše Adolfa Hitlera v hlavnom meste Slovenska“, Ladislav Roller, SNA, STK 1939-45, č 8094

20. apríl (2011), videoprojekcia, 03:11min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, majetok autora

Daniela Krajčová

Varij! (2012), video, 5:51 min., fotodokumentácia site-specific maľby, majetok autorky

Pomsta (2012), video, 5:35 min., fotodokumentácia site-specific maľby, majetok autorky

Jaroslav Kyša

Pamätná tabuľa (2014), interaktívny kinetický objekt, majetok Zahorian & Van Espen Gallery

Tisov veniec (2012), videoinštalácia, majetok Zahorian & Van Espen Gallery

Radko Mačuha

Export Import (2009), sochársky objekt, majetok autora

Keď sa rúbe drevo, lietajú triesky (2009), sochársky objekt, majetok Weiss Collection

Svätopluk Milkyta

Odkazy 1-3 (2009)

Nepekná kresba 1-3 (2014)

Zase Delenie Krajiny (2005 / 2014)

Hotovo 0-3 (2011)

Pokus o definíciu 0-3 (2011)

kresby, kresba farebnými ceruzami cez kopírak, majetok autora

LIST OF EXHIBITED ARTWORKS

Alexandra Anušev Borsíková

Journey without Return (2013), digital print on aluminium, private collection

Dalibor Bača

Echo (2016), sculptural object, glass, asphalt, courtesy of the artist

Juraj Bartusz

I Am Trying to Reminisce the Face of My Schoolmate Sarah Rosenblum (1995), video recording of performance, courtesy of the artist

Anton Čierny

The Holy Communion / For Jozef T. (2006), object, video installation, wood, paint, video loop, collection of Museum of Art Žilina

Jozef Jankovič

Final Solution (1993), installation, wood, metal, glass, courtesy of the artist

Peter Kalmus

Also Mondrian Emigrated to USA Escaping Fascism (2015 – 2016), object, ready made, courtesy of the artist

Masquer-theatral Completion of Tiso “Sculpture” (2016), photo-recording of performance, photo: Ján Karásek, courtesy of the artist

Transfer – Deportations (2010 / 2016), object, ready made, courtesy of the artist

Recollection of Špitzer (2015 – 2016), object, ready made, courtesy of the artist

Kassaboys

(Radovan Čerevka, Tomáš Makara, Peter Vrábek)

Gas the Artists! (2006 / 2016), text on wall, spray, digital print, photo: Tomáš Makara, courtesy of the artists

Noro Knap

20th April (2013)

20th April (1941), photography: “Birthday celebration for the leader Great German Empire Adolf Hitler in the capital of Slovakia.“ Ladislav Roller, SNA, STK 1939-45, č 8094

20th April (2011), video projection, 03:11 min, Hviezdoslavovo námestie, Bratislava, courtesy of the artist

Daniela Krajčová

Varij! (2012), video, 5:51 min., photo documentation of site-specific painting, courtesy of the artist,

Revenge (2012), video, 5:35 min., photo documentation of site-specific painting, courtesy of the artist

Jaroslav Kyša

Memorial Tablet (2014), interactive kinetic object, courtesy of Zahorian & Van Espen Gallery

Tiso’s Wreath (2012), video installation, courtesy of Zahorian & Van Espen Gallery

Radko Mačuha

Export Import (2009), sculptural object, courtesy of the artist

You Can’t Make an Omelette Without Breaking Eggs (2009), sculptural object, courtesy of Weiss Collection

Svätopluk Milkyta

References 1-3 (2009)

Ugly Drawing 1-3 (2014)

Again Split of the Country (2005 / 2014)

Done 0-3 (2011)

Attempt For Definition 0-3 (2011)

drawings, drawing with colored pencils through carbon paper, courtesy of the artist

Jarmila Mítríková a Dávid Demjanovič

Procesia s Nemcom (2013), pyrografia na dreve, súkromný majetok

Relikviár s rukou vodcu (2014), pyrografia na dreve, majetok autorov

Ilona Németh

Ked' ... (2016), performancia vo verejnom priestore, Námestie SNP v Bratislave, Projekt Prechádzka, organizátor: Nadácia otvorenej spoločnosti, účastníci: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koroncz, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, majetok autorky

Martin Piaček

Najväčšie trapasy slovenskej histórie (počnúc 2007), inštalácia, majetok autora

Slnko národa (2012 / 2014), sochársky objekt, majetok autora

Tam a späť (2009 / 2016), environment, majetok autora

Rastislav Podoba

Slovenský raj (2012), olej na plátne, majetok autora a Krokus Galérie

Kríž (v noci) (2012), olej na plátne, súkromný majetok

Nóra Ružičková

Ženy v odboji (2014), autorská kniha, ready made, majetok autorky

Rudolf Sikora

Túžba po slobode má vždy rovnakú farbu (2014), nástenný objekt, kresba na stene, drevo, akryl, ceruza, majetok autora

Anabela Sládek

Slovak Imagine Peace – 25. 03. 1942 (2009), video inštalácia, majetok autorky

Kľačadlo (2009), videoinštalácia, majetok autorky

Photoreport (2010), akcia, fotodokumentácia, majetok autorky

Ľubo Stacho

Návrat stratených (1999), inštalácia, fotografia na kameni, majetok autora

Martin Šútovec

Karikatúry @SHOOTY (2016), kreslená karikatúra, digitálna tlač, súkromný majetok

Milan Vagač

Komora (2012), svetelná inštalácia, majetok autora

Jaro Varga

Niekdže som to našiel, ale neviem to nájsť (2013 / 2016), zvuková inštalácia, kresba, majetok autora

Jarmila Mítríková a Dávid Demjanovič

Procession with Nazi (2013), pyrografia on wood, private collection

Reliquary / Hand of the Leader (2014), pyrografia on wood, courtesy of the artists

Ilona Németh

When ... (2016), public performance, Námestie SNP in Bratislava, Project Prechádzka, organizer: Open Society Foundation, participants: András Cséfalvay, Daniel Dida, David Koroncz, Denis Kozerawsky, Ilona Németh, Martin Toldy, foto: Anton Kajan, courtesy of the artist

Martin Piaček

The Greatest Embarrassments of Slovak History (from 2007), installation, courtesy of the artist

The Sun of the Nation (2012 / 2014), sculptural object, courtesy of the artist

There and Back (2009 / 2016), environment, courtesy of the artist

Rastislav Podoba

Slovak Paradise (2012), oil on canvas, courtesy of the artist and Krokus Gallery

Cross (by night) (2012), oil on canvas, private collection

Nóra Ružičková

Women in Resistance (2014), author book, ready made, courtesy of the artist

Rudolf Sikora

Longing for Freedom Is Always the Same Colour (2014), wall object, drawing on wall, wood, acrylic, pencil, courtesy of the artist

Anabela Sládek

Slovak Imagine Peace – 25. 03. 1942 (2009), video installation, courtesy of the artist

Kneeler (2009), video installation, courtesy of the artist

Photoreport (2010), action, photo documentation, courtesy of the artist

Ľubo Stacho

Home-coming of the Lost (1999), installation, photography on stone, courtesy of the artist

Martin Šútovec

Caricatures @SHOOTY (2016), drawn caricature, digital print, private collection

Milan Vagač

Chamber (2012), light installation, courtesy of the artist

Jaro Varga

I Found It Somewhere, But I Cannot Find It (2013 / 2016), sound installation, drawing, courtesy of the artist

SPRIEVODNÉ A VZDELÁVACIE PROGRAMY

3. november 2016 / 18.00
Vernisáž výstavy *A je tu zas?*
Slovenský štát v súčasnom umení

12. november 2016 / 10.00
Miznúca kresba
Rodinný program o médiu kresby a šifrovaných spôsoboch jej použitia

12. november 2016 / 16.00
Komentovaná prehliadka výstavy s galerijnou pedagogičkou Danielou Čarnou

14. november 2016 / 9.00
Metodické stretnutie pre pedagógov

14. november 2016 / 17.00
Experiment umenie VII
Workshop pre dospelých s Luciou Kotvanovou a Martinom Toldym, so zameraním na dielo Ilony Né-meth a umenie performance

21. november 2016 / 17.00
Kurátorský sprievod výstavou s Katarínou Bajcurovou a vystavujúcimi umelcami

3. december 2016 / 10.00
Očami neviditeľné
Rodinný program o zaznamenávaní našich spomienok

5. december 2016 / 17.00
Kurátorský sprievod výstavou s Ninou Vrbanovou a vystavujúcimi umelcami

12. december 2016 / 17.00
Experiment umenie VIII
Workshop pre dospelých s Luciou Kotvanovou venovaný dielu Jarmily

Mitříkovej a Dávida Demjanoviča a technike pyrografie

14. december 2016 / 17.30
EXXKLUZIV
Happening Bohuša a Moniky Kubinských – pečenie vianočných oblátok so zmiešanou symbolikou

14. december 2016 / 18.00
Symboly Slovenského štátu v súčasnosti
Diskusia o nebezpečnosti návratu štátnej symboliky na verejné fóra s historikom Jakubom Drábikom, kunsthistoričkou Lenkou Kukurovou, aktivistom Robom Mihálym a blogerom Jánom Benčíkom

28. december 2016 / 16.00
Komentovaná prehliadka výstavy s galerijnou pedagogičkou Danielou Čarnou

16. január 2017 / 17.00
Experiment umenie IX
Workshop pre dospelých s Luciou Kotvanovou a umeleckou dvojicou Žovinec Bros o technike animácie v tvorbe Daniely Krajčovej

23. január 2017 / 17.00
Kurátorský sprievod výstavou s Bohunkou Koklesovou a vystavujúcimi umelcami

28. január 2017 / 16.00
Komentovaná prehliadka výstavy s galerijnou pedagogičkou Danielou Čarnou

30. január 2017 / 17.00
ARTIST STALK
Diskusno-prezentačný formát

Michala Stolárika s vizuálnym umelcom Tomášom Rařom, dokumentujúcim zhromaždenia a pochody nacionalistov a extrémistov

6. február 2017 / 17.00
Kurátorský sprievod výstavou s Petrou Hanákovou a vystavujúcimi umelcami

11. február 2017 / 10.00
Živý pamätník
Rodinný program venovaný historickej pamäti a pamätníkom

20. február 2017 / 17.00
Experiment umenie X
Workshop pre dospelých s Luciou Kotvanovou zameraný na zaznamenávanie spomienok a techniky prenosu obrazu

22. február 2017 / 18.00
Oslobodený divák
Prednáška kunsthistoričky Míry Keratovej o umení, ktoré sa bezprostredne nezaobera revoltou v politickom, či sociálnom zmysle, ale inšpiruje k revolte osobnej

25. február 2017 / 16.00
Finisáž výstavy spojená s uvedením sprievodného katalógu a prehliadkou výstavy s galerijnou pedagogičkou Luciou Kotvanovou spolu s kurátorkami

PARALLEL AND EDUCATIONAL PROGRAMS

3rd November 2016 / 18.00

Opening of the exhibition *Look What Is Back / The Slovak State in Contemporary Art*

12th November 2016 / 10.00

Disappearing drawing
Family program on the medium of drawing and the coded ways of its use

12th November 2016 / 16.00

Guided tour with the gallery pedagogue Daniela Čarná

14th November 2016 / 9.00

Methodological meeting for pedagogues

14th November 2016 / 17.00

Experiment Art VII
Workshop for adults with Lucia Kotvanová and Martin Toldy, focusing the work of Ilona Németh and performance art

21st November 2016 / 17.00

Guided tour with curator Katarína Bajcurová and the exhibiting artists

3rd December 2016 / 10.00

Invisible for the eyes
Family program on recording our memories

5th December 2016 / 17.00

Guided tour with curator Nina Vrbanová and the exhibiting artists

12th December 2016 / 17.00

Experiment Art VIII
Workshop for adults with Lucia Kotvanová dedicated to the work of Jarmila Mitříková and Dávid

Demjanovič and the pyrography technique

14th December 2016 / 17.30

EXXKLUZIV
Happening of Bohuš Kubinský and Monika Kubinská – baking of Christmas waffles with various symbols

14th December 2016 / 18.00

Symbols of the Slovak State at present
Discussion on the danger of state symbols returning to the public with the historian Jakub Drábik, art historian Lenka Kukurová, activist Robo Mihály and blogger Ján Benčík

28th December 2016 / 16.00

Guided tour with the gallery pedagogue Daniela Čarná

16th January 2017 / 17.00

Experiment Art IX
Workshop for adults with Lucia Kotvanová and artistic duo Žovinec Bros on the animation technique in the artworks of Daniela Krajčová

23rd January 2017 / 17.00

Guided tour with the curator Bohunka Koklesová and the exhibiting artists

28th January 2017 / 16.00

Guided tour with the gallery pedagogue Daniela Čarná

30th January 2017 / 17.00

ARTIST STALK
Discussion and presentation format created by Michal Stolárik with

KLUB
Kunsthalle
Bratislava

the visual artist Tomáš Rafa, documenting the rallies and parades of nationalists and extremists

6th February 2017 / 17.00

Guided tour with the curator Petra Hanáková and the exhibiting artists

11th February 2017 / 10.00

Live Memorial
Family program dedicated to the historical memory and memorials

20th February 2017 / 17.00

Experiment Art X
Workshop for adults with Lucia Kotvanová dedicated to the recording of memories and techniques of image transmission

22nd February 2017 / 18.00

Liberated viewer
Lecture by the art historian Mira Keratová on art which does not deal with a revolt in the political, or social sense directly but inspires a revolt which is personal

25th February 2017 / 16.00

Finisage of the exhibition combined with introducing the catalogue and guided tour with the gallery pedagogue Lucia Kotvanová and the curators

Banka, ktorá miluje umenie

www.tatrabanka.sk/filantropia
www.nadaciataatrabanky.sk

TATRA BANKA

A JE TU ZAS?

Slovenský štát v súčasnom umení

LOOK WHAT IS BACK

The Slovak State in Contemporary Art

Kunsthalle Bratislava

4. november 2016 – 26. február 2017

November 4th 2016 – February 26th 2017

Kurátorky / Curators

Katarína Bajcurová, Petra Hanáková,
Bohunka Koklesová, Nina Vrbanová

Vzdelávacie programy / Educational Programs

Daniela Čarná, Lucia Kotvanová

Paralelné programy / Parallel Programs

Darina Šabová

Propagácia / Public Relations

Marek Kuchár

Produkcia a inštalácia / Production and Installation

Magdaléna Fabryová, Gustáv Vida

Nina Vidovencová, inštalačný tím SNG

Vydavateľ / Publisher

Kunsthalle Bratislava

Editorka / Editor

Nina Vrbanová

Autorky textov / Text Authors

Katarína Bajcurová (KB), Petra Hanáková (PH),
Bohunka Koklesová (BK), Alexandra Kusá (AK),
Nina Vrbanová (NV)

Preklad / Translation

Progress Promotion Bratislava, spol.s.r.o.

Nina Vidovencová

Korektúry / Corrections

Luďka Kratochvílová, Nina Vidovencová

Fotografie / Photos

Dalibor Krupka, archív autorov a autoriek

Grafický dizajn / Graphic Design

Eva Kašáková

Tlač / Press

Dolis, s.r.o.

Náklad / Edition

500

ISBN 978–80–972754–0–2

Vydané vo februári 2017

Published in February 2017

© Kunsthalle Bratislava

Nám. SNP 12, P. O. Box 107

810 00 Bratislava

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť použitá, uchovaná pre neskoršie rešerše, šírená žiadnou formou alebo elektronickým, mechanickým, fotografickým či iným spôsobom bez predošlého súhlasu majiteľa copyrightu.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, for any purpose, without obtaining the prior written permission from the copyright owners.

S finančnou podporou
With financial support

Generálny partner
General partner

Partner osvetlenia fasády
Building Lighting Partner

Mediálny partner
Media partners

KHB

Kunsthalle
Bratislava

www.kunsthallebratislava.sk

9 788097 275402